

Verso

Irodalomtörténeti folyóirat

Verso
Irodalomtörténeti folyóirat
2020/1

Szakmai védnökök
Bartók István
Jankovits László
Nagy Imre

A szerkesztőbizottság tagjai
Boszoki Petra
Laczkó András
Milbacher Róbert
Pálffy Eszter
Pap Balázs
Szatmári Áron

Tördelőszerkesztő
Pap Balázs

Borító
Simor Kamilla

Felelős kiadó
a PTE BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
Klasszikus Irodalomtörténeti
és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékének vezetője
(7624 Pécs, Ifjúság u. 6.)

szerk@versofolyoirat.hu

TARTALOM

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY

S. LACZKÓ ANDRÁS	
Pénz, fukarság, alku és honszeretet	
Vörösmarty Mihály <i>Honszeretet</i> című versének értelmezési kontextusáról	9
PATONAI ANIKÓ ÁGNES	
A dandy és a házinő: a divat mint író(nő)i önkép megjelenése az 1850-es és 1860-as évek	
néhány szövegében	51
NAGY IMRE	
Dramaturgiai mintázatok a <i>Bánk bán</i> ban	75

KRITIKAI LAPOK

BÉLA BÁLINT	
Szerelmes énekek nagy elődök vonzásában	
(Balázs-Hajdu Péter, <i>Zsengék, töredékek, kétes hitelűek: A Madách–Rimay-kódexek Szerelmes</i>	
<i>énekek című füzetének versanyaga</i> , Bp., reciti, 2019.).....	101
OROSZLÁN ANIKÓ	
Az útirajztól a tudományos-fantasztikus regényig	
(Maczelka Csaba, <i>A kora újkori angol utópiák magyar története</i> , Erdélyi Múzeum Egyesület,	
Kolozsvár, 2019.).....	107

FILLÉRTÁR

BARTALIS ÁGOTA	
A murányi történet Szász Károly feldolgozásában.....	113
SZÁSZ KÁROLY	
Murány' hölgye. Költői beszély négy énekben	121

Gyárfás Domokosné
bKemény Polikának
tisztelete' emlékéül
SzK mp
Junius 21^{edikén} 1848

Murány' hölgye
költői beszély
négy énekben*

írta
Szász Károly
1847

Jelige:
Igy jutott Veselén nagy Murány várához
Gyöngyösi István.

ELSŐ ÉNEK

1.

A' mult, a' mult! egy roppant tenger ár.
 Fölötte mint setét halál madár
 A' feledésnek fátylos éje ül
 'S mint terhes átok rája nehezül.
 5 Ki oldja fel sulyos bilincseit?
 Ki merül el a' tengerek honára –
 Ki lesz a' hullámok merész buvára,
 Ki hozza föl a' mélyek kincseit?
 Te vagy, te vagy az, hű emlékezet!
 10 Égő szövétneket tart hó kezed,
 Az öszvedult romok közé leszálsz,
 A' századoknak zárát fölnyitod,
 A' sírok csillagatlan éjelét
 Szövétnekeddel megvilágítod, –
 15 'S mik népesítik a' föld mély ölét
 A' holtakat életre szólítod.
 – Feljönnek ők a' multnak gyermeki.
 Sugárait a' szövétnek világa
 A' halovány arcokra ráveti.
 20 – Rajtok van a' halálnak sápadtsága!
 Miért nem adtál nekik színeket
 Fösvény ecsetteddel, emlékezet?
 Ki színezi e' halvány arcokat?
 'S mit elfeledtél rájuk adni te
 25 Multaknak halvány emlékezetet! –
 Nekik szívárványt köntösül ki ad?
 – Ki festi őket rozsák hajnalával,
 Körül lebbenti lengő fátyolával
 Ki együtt jár, emlékezet! – veled:
 30 A' láng ecsettel festő képzelet!

2.

Mint koronának töredékei,
 (Mik megmaradtak veszttelt harc után
 Az elbukott királynak homlokán):
 'Ugy állnak a' kopár sziklák felett
 5 Romokba dőlt várak vidékei,
 Mindegyik vad sasoknak fészke lett.
 Átment a' harcok vésze, vihara
 A' büszke várak érc erős falán;
 'S mit meg nem döntött a' csaták kara,
 10 Mi fenmaradt a gyilkos harc után, –
 Haraggal és boszuval rája lépett
 A' vén idő, e' bőszyült oriás,
 Roluk címert és lobogót le tépett,
 'S a' merre ment, lábának nyomdokán
 15 Követte őt rom, gyász és pusztulás

Kő nem maradt a' büszke vár fokán.
 – Csak egy a' mit el nem tapodhatott,
 Mi mint hajdanta, most is úgy van ott:
 20 A' zöld palást a' dombok oldalán,
 És a' virágzó rétek nyájos arca!
 Ezt megkimélte az idő talán,
 Nem érte ezt a' romlás durva harca?
 – Eltépte ezt is! semmit nem kimélt;
 De a' mező, a' rét, megint föl élt,
 25 Az új tavasz megint hoz lombokat,
 Rájuk virágot dusan osztogat;
 És évről évre eljő gazdagon,
 Meg áll a' romba dőlt vár falakon,
 'S a' hallgató mezőken áttekint.
 30 Tán a' tavasz az ujan érkező,
 Tudja hogy egykor más volt e' mező,
 'S vissza kívánja a' multat megint?
 Hogy újra zaj, hogy újra hangos élet
 Ölelje át az elnémult vidéket.
 35 Hogy a' szelek lágy lengedésinek
 A' büszke várak tornyai felől
 A' lobogó zászlók feleljenek,
 Beszélve hős nép dicsőségiről!

3.

Fenn álltak még e' várak akkoron,
 Miképp egy drága, fénylő korona,
 Mely épen áll a' büszke homlokon,
 5 Mig rája a' nap dicssugárt vona.
 Amott a' szikla-homlok tar, kopár,
 Mint győzelemben aggott hősi fő.
 De rajta koronaként áll a' vár,
 Minden bástyája egy egy drága kő.
 'S amott a' legmagasbb orom felett,
 10 A' korona legszebb gyémántja áll,
 A' hó szín zászló lobogásinál
 Mely a' hajnal szellők játéka lett.
 Egy ifju az. Födetlen homlokát
 Csókkal borítja a' hajnal szele;
 15 A' nap, mely rozsás ágyából kele
 Hozzája küldi első sugarát;
 A' könnyü köd reá fátyolt borít,
 Feljő a' völgyből a' dus illatár;
 'S a'ombok alján dalt zengő madár
 20 Elküldi hozzá legszebb dalait!
 – Ki ő, kit eképe üdvözül a' reg?
 Földnek szülötte e'? ki mondja meg?

4.

Egy ifju az! Szép homlokán boru,
 Pedig szeméből napnak néz sugára.
 Rozsákat vesztett halavány arcára
 Éj fűrtökből fonódott koszoru.
 5 Dobogó mellét néma érc borítja,
 Mely a' kebelbe fojtja a' sohajt,
 Mit onnan szenvedések árja hajt,
 'S a' szív ütését halkabbra szorítja.
 És az az arc, mely olykor megpirul,
 10 'S halvány lesz ismét mint a' liliom
 Ha egy köny gördül rá pilláirul, –
 És a' kebel mit búnak terhe nyom,
 De a' mely leroskadni büszke még, –
 A' szem, mely mindig fénylőbb lángban ég
 15 Melynek mint hev forrásnak gyöngyei
 Olvadt aranyként égnek könnyei, –
 A' kor, mely hogy ne veszessen meg ott
 Egy kőszoborra megtámaszkodott,
 Mikép ha lenni vágya mint a' kő
 20 Megtörhetetlen és nem érező, –
 És az a' szív, mely páncélán is át
 Hallatja olykor dobogó szavát, –
 Mind, mind ez együtt, és előtted áll
 A' legszebb gyémánt, mindenik között,
 25 Miképen ott állt büszke vár fölött,
 A' hó szín zászlók lobogásinál...

5.

Egy ifju az? Nem, enyi bájta nem ad,
 Nem, így el nem feledheté magát
 A' természet, ha férfit alkotott!
 Nem! ezt a' dicső halvány homlokot,
 5 És ezt a' naptól orzott szem sugárt
 Mely szárnyalásban nem ismer határt,
 Ez éjfürteknek gyászos koszoruját,
 A' szívnek ezt a' terhelő boruját
 Csak hölgynek adhatá. – De hát a' mez
 10 Ez a' csatáknak fényes öltözetje,
 Egy bútol terhelt nő kebelt fedez?
 És e' sohaj, a' terhelt szív követje
 Egy női lélek mélyén született,
 Mely a' szeszélyes sors játéka lett?
 15 Ki ő? Mi sors nehezlik életén,
 Tán átok ül a' gyenge fő felett?
 Vagy tán nem is nő, nem is földi lény?
 Talán a' hajnal ékes aszszonya,
 Kinek kirakva van szép homlokán
 20 Harmat gyöngyeből fényes korona,
 Míg arca majd a' bútol halavány

Mikép a' hajnal tűnő csillaga, –
 Majd rozsa színben lángzó, mint a' nap,
 Mit legszebb ékül hordoz homloka?
 25 Nem, nem egy tűnő álomkép csupán
 Mit képzelet szült 's újra elragadt;
 Még ottan áll a' várnak homlokán
 A' szélbe lengő zászló alatt!
 Még tova néz, még sugárt küld a szem,
 30 Még benne égő, tiszta köny terem;
 Egy oszlophoz szegezve áll a' kéz,
 Még feldobog, még hangzik a' kebel,
 Még fürtei között jár a' lány lebel
 És szeme mindig... mindig tova néz...
 35 – Ó úgy van, úgy! A' vár egy korona,
 Királyi ékesség vagy dús Murány.
 De itt e' gazdag, drága koronán
 Legszebb gyémánt: Murálynak asszonya.

6.

Mit keres ott a' távolok ködén?
 Szemét kiküldi 's újra visszahozza
 Majd nyugoton majd délfelé hordozza,
 'S megint meg áll a' napnak keletén.
 5 – Felhők között, mint rozsnyoszolán
 Fön leng a' nap. – Hát élted napsugára,
 Fel fog e' sütni a' bús láthatárra?
 Vagy nyugszik még az éjkek' távolán?
 Vagy feljött 's újra leszálott talán?
 10 Hisz a' mit hordtál karjaidra kötve,
 Egy gyászsetétü, lengő fátyol
 Az elveszett férj sírhalmától,
 Ki őseihez van temetve.
 Nem! Bethlen István^{*} özvegye
 15 Nem ismeré még napját életének.
 Mit szíve lantján vert a' sors keze
 Nem sok egyéb mint egy gyász hangu ének
 A' hurok, a' mint gyászos hangot adtak,
 Megreszketének – tán meg is szakadtak!
 20 Mint hajadon – apjának haragait,
 Mint nő – a' durva férjnek zord szavát,
 Mint gyászos özvegy – fátyolt hordozott;
 Bár gyermekévein sokat reméllett
 Egy szebb tavaszrol, de a' sivar élet
 25 Más koszorut számára nem hozott.
 'S most, – öszve tépett fátyolát lehányva
 A' harc setét mezébe öltözött,
 És eltekint a' küzdő hon fölött
 Hős Szécsi Györgynek** hős lelkü leánya
 30 'S a' mint merész lelkével áttekint
 A' hon határin Murány ormirul –

* Bethlen István volt első férje Szécsi Máriának.** Szécsi György apja Máriának. [Szász Károly jegyzete]

A' hű kebel keservben elborul:
 És érez újra oriási kínt,
 Minőt csak női szív tud érzeni
 35 Anyját a' hont ha látja vérzeni.
 Mert ott a' dús gazdag tetők felett,
 'S a' csendes völgyek termő kebelén
 A' hit-csatáknak rombolása mén.
 Az ország felvertt méhek kassa lett,
 40 Háborgatott hitének* oltalmára
 Fegyvert köt a' nép sértett oldalára,
 Kezébe uj hit zászlaját ragadja –
 'S mert üldözés követte útain:
 Romának paphatalmát megtagadja
 45 És párt lobogot lenget várain.
 A' merre a' vár-koszorus hegyek
 Erdély völgyeire letekintenek
 A' büszke tornyok magas ormiról
 Rákoci*** lobogói lengenek,
 50 Bennök csatáknak gyászos hangja szól.
 'S e' hangnak riadása, mint midőn
 Sebess viharnak menydörgése jön:
 Muráynak csarnokáig elhatól.
 A' harcnak kürtje megriad,
 55 'S bár messze még a' gyors erdélyi had
 Rákoci hangját Murány hallja már
 'S a' sértett hitért felkelő seregnek
 Megnyílik im a' vár...
 – Három leány volt ur ott akkoron,
 60 Mert Szécsi György már sírba nyugodott,
 A' föld setét porával lett rokon
 És férfi kart várában nem hagyott.
 De a' kisebb leánynak férje van,
 Ki védje a' várt a' harc napiban.
 65 És Ilyésházi Gábor /ez neve/
 Midőn meghallja a' harcok zaját,
 Lobogni látja hite zászlaját,
 Szívében felforr vérének heve, –
 Lelkében a' császárral harcra száll,
 70 Már melle úgy hevül, dagad –
 Kezébe zászlót és kardot ragad,
 'S a' Szécsieknek vára – nyitva áll,
 Beszáll ölébe az erdélyi had.
 – A' császárnak haragban forr fel vére
 75 Látván hogy a' hű Szécsiek nevére
 A' pártütésnek szennye ragadott.
 Ki küldve Vesselényi*** hős vezére:
 „Hogy hánja szét a' pártos vár falát
 Hogy ne maradjon kő a' köven ott,
 80 Vagy adja meg magát!”

* Háborgatott hitének A' protestans hit ez időkbén volt megtámodva.

** Rákoci I Rákoci György erdélyi fejedelem a' protestans vallás mellett harcolt.

*** Vesselényi Füleki kapitány, királyi vezér, később M. ország nádora.

– Hallják a' hírt Murányban. Fegyverek
 Csengése hallik. Készületbe' telnek
 A' gyors napok; 's kik eddig a' hadat
 Nem ismerék – a' gyenge némberek
 85 Még ők is, ők is fegyverekre kelnek,
 'S hogy elnémuljon a' vas ház alatt;
 Páncélt adnak a' dobogó kebelnek.
 'S ki eddig is keservet érezett –
 Ki fájdalombol éle – Mária,
 90 Mikép ha volna a' csaták fia:
 Most felvevé az érc mezét;
 Hogy annyi buhoz mi keblét szakasztja,
 Mely szép szemének könnyeit fakasztja,
 Még adjon egyet: a' kedves honét;
 95 'S a' bút mi a' hon üdvét dulja szét,
 Bár gyenge hölgy csak, még is hiven osztja.

7.

Fenn ég a' nap. Sugára
 Leszáll a' bérc fokára
 'S a' hölgy még most is ott van
 Emésztő fájdalomban.
 5 Ki tudja keblét menyi vágy dagasztja,
 Honának 's ön szívének mit kíván?
 A' multak gyászsetét emléke tán
 Mi könnyeit fakasztja?
 Vagy a' kétes jövőnek aggodalma?
 10 Lelke előtt egyszerre tárva áll
 A' sejtéseknek gazdag birodalma.
 – Minők a' képek miket ott talál?
 Honára gyász – 's a' rég vártt bék helyett
 A' párt csatákban százszoros halál,
 15 Mert ön-fegyvere áll feje felett.
 Kincsen nádályok osztozandanak
 Or fészkek lesznek a' dus várfalak!
 ...Honára ily jövőnek átka vár!
 'S hát ő magának mit ígér a' sejtés?
 20 Jön é 'a multra enyhítő felejtés –
 Szétszakadand e' lelke-gyásza már?
 Ha gazdag a' sejtések birodalma –
 Miért nem jó Máriára enyhület?
 Miért nem jön el a szerelem' hatalma
 25 Hajnalt deríteni bus feje felett?
 Mely annyinak adott már boldogságot
 Mely anyi szívre hintett rozsa ágot –
 Mért Máriától mindent megtagad,
 Neki még sejtést, még reményt sem ad?
 30 Jövőök éjébe hasztalan tekint...
 Rá rozsaszínü hajnal nem derül,
 A' multak képe viszajő megint –
 'S a' köny, az oceánok gyöngyekint

35 Lelkének tengerére fölmerül!
 – Mért könnyezel? Az érc-sisak alatt
 Mért nem lesz nyugodtabb a' gondolat –
 A' paizs és a' fényes harci mez
 Még is csak gyenge nő-szívet fedez?

8.

De nézd! mi az a' távoli ködön?
 Talán a' puszták déli bábja jön
 Hogy megmutassa szép játékait
 A' bérci várak hős népének itt...
 5 A' tenger az talán mely erre jött,
 Vihart hordozván szárnyai fölött:
 Hogy elborítsa a' bérc homlokot,
 Habjába csalja a' dús vár fokot –
 Hogy eltemesse a' szirt koronát –
 10 'S a' gyémántot, Muráynak aszszonyát.
 Ó tenger az, mely ellened kele
 Hős Szécsieknek gazdag birtoka!
 Vihar jön el, harc vihara vele –
 Megrendül attol bérceid homloka...
 15 – A' néma völgyen por felhője kél,
 Rivalgó hangot hordoz szét a szél.
 Közelg a' had. A' hősizin lobogó
 Az ismeretlen szellőkkel beszél.
 A' szellő, mely a' lobogókkal szólt
 20 Feljő a' völgyből, hol lakása volt,
 'S a' hős aszszonyhoz halkán közelit.
 Ábrándi közt találja Máriát,
 És nem meri elverni álmait.
 Fürtjei közé szővi bé magát,
 25 Megcsokolja szép márvány homlokát,
 'S paizs földött hattyu vállán enyelg.
 Már már a' dobogó mellhez közelg,
 'S gyöngéd csokjával lágyan rásímúl.
 – Fölbred a' hölgy ábránd-álmibúl
 30 'S sejtés és emlék könnyével teli
 Szép két szemét fölemeli...
 Mit lát amott a' völgynek nyilatán?
 A' szív megrendül elszorul talán?
 Nem! a' csatáknak vas meze alatt
 35 Erőssé lesz egyszerre a' kebel.
 Elhal a' gyáva félénk gondolat –
 'S a' hősi érzelem erőre kel.
 A' páncél, a' mely tagjait fedi
 Többé nem gyöngé nő szívet takar,
 40 Önkénytelen fegyverre nyúl a' kar –
 'S hogy gyenge nő volt egykor – feledi!

9.

Mi az? Ez aszszony öszvereszketett?
 Elsápad 's arca újra meg kigyúl!
 'S mely perc előtt égett a' szem felett,
 A' tiszta köncsepp szempilláirul
 5 Halvány arcára fagyva hull.
 Az égő szem sugárt,
 Mely korlátot nem tudva szerte járt,
 Mi bűverő szegezte le?
 Mint nyíl, midőn lőtt a' vadász vele
 10 Egy törzsbe szegzve mozdulatlan áll
 A' hölgynek szemsugára tova száll,
 És fönn akad a' völgynek nyilatán,
 Egy elröpülő álmat láta tán
 'S most még utána tárul karja,
 15 Még elbocsátni nem akarja? –
 Ó ő se tudja álom e' csupán
 Mely játszik vele tavasz hajnalán –
 'S a milyen édes, oly csaló játéka...
 Vagy a' valónak drága ajándéka?!
 20 De nem csalatkozá!
 A' hadsereg lengő zászlóinál
 Holló setét ménével a' vezér
 Mint fél isten közelg.
 A' pajkos szellő utjából kitér,
 25 Setét fürtével félve sem enyelg.
 A' nap sugár, mely megtörik sisakján
 Örömmel mulat daliás alakján.
 De nem csak a' nap küld hozzá sugárt.
 A' női szemnek lángoló sugára
 30 Rá száll a' hősnek gyönyörű arcára.
 – És Mária – még nem is tudja tán
 Hogy szem sugára leszegezve van
 A' csendes völgy nyilatnak távolán,
 'S hogy lelke van ott szem sugáriban;
 35 Hogy megtalálta mit rég óta vár!
 – Ó tudja ő és mélyen érzi már,
 A' mit egy percig feledni tudott:
 – Hogy gyenge nő volt, – 's annak maradott.

10.

Amott a' por felleg között,
 A' lengő hózászlok alatt
 A' hős vezér – mint félisten halad
 Egy dicsugár ég homloka fölött.
 5 Alatta a' mén, mint könnyű madár
 Mely a' szelekkel versenyezve jár.
 Baloldalán csengő acéla van,
 A' markolatja gyémántos arany.
 Kócsagnak tolla nyusztoz kalpagán

10 Leng vállain a' párdúc kacagán.
 És kacagányos hős vállára le,
 Holló fürtöknek omlik tengere.
 Talán a' mén is tudja kit emel
 Gyors lábait büszkén kapkodja fel,
 15 Alig hogy látszik lába nyomdoka, –
 Büszkén megszegve van kényes nyaka,
 Sörénye leng; a' völgy hűvös szele
 Merész játékot játszodik vele.

11.

És a' vezér mind ezt nem tudja tán,
 Mert nincs öröm sugára homlokán.
 Ott vad boru setét felhője ül,
 Mely vést 's zuzó villámot rejt belül.
 5 Nagy gondok-é, mik miatt homlokárol
 A' kedvnek rozsás hajnala elpártol?
 Vagy fájdalomnak nyíla sebzi őt,
 Mely elgyilkolja a jelent 's jövőt,
 Mely elveri a' rozsás álmokat,
 10 Minőket a' reménység osztogat!?
 Ó, boldog volt ő egykoron. Mikor
 Rózsákkal jött felé az ifju kor!
 Lelkéhez eljött a' hű szerelem,
 Mint fényes csillag csendes estelen.
 15 Mely szerte osztván a' fényt és sugárt,
 Hajnallá festi a' bús láthatárt,
 De mint a' hulló csillag – leszalad
 Egéről egy rövidke perc alatt,
 'S fel nem tűnik többé a' látkörön:
 20 Olyan kurta volt szívének az öröm!
 Mert a' kivel hű lelke özvenőtt,
 Halál ragadta el az ifju nőt;
 'S midőn terítve volt a' gyászpadon,
 Nász rozsa helyett a' halvány liliom:
 25 Midőn megzendült a' hős hű nejének
 Nászdal után a' temetési ének: –
 Midőn a' gyászos koporsó felett
 Szövétnekek füstfátyla lebegett: –
 Ugy érezé az egykor hős kebel
 30 Hogy mint egy nő-szív – bútol reped el.

12.

Ismeritek-é a' remény hatalmát?
 Mely föltárván az álmak' birodalmát
 A' multnak képét eltörölni tudja,
 És a' jövőt menyországnak hazudja, –
 5 Mely az emléket, mit a' mult adott,
 Mihez a' bánat képe tapadott –
 Rózsás köntösbe felöltözteti – ?

Csaló reménynek bájos képleti
 Játszottak álmat Wesselényivel
 10 Bár hű nejét csak most temette el.
 – De Wesselényi nem volt hűtelen:
 Sokáig tűnt még nője képe fel
 Lelkének; csendes holdas éjjelen
 Álmaiban gyakorta megjelent!
 15 – Tűnt az idő. Egy nap jött más után
 Az emlék egyre inkább halavány
 Mind inkább elmosódott képre vál
 Mely csak ködös kőr-rajzokkal kínál.
 'S hihetitek? – Egyszerre, mint midőn
 20 Ha sírból a' halottak árnya jön,
 Egy kép közelg most Wesselényihez,
 Kit ábránd-álmok fátyola fedez.
 Árnyképe helyett elveszett nejének
 Álmaihoz most uj képek jövének, –
 25 'S ha álmodik, ha éber, mindenütt
 Ez álmkép jár lelkével együtt;
 'S ha könnyet önt, vagy olykoron örül
 Ez ismeretlen kép lengi körül;
 Ha békén ül 's ha van körüle harc
 30 Előtte leng mindenütt e' szellem arc;
 'S bár nem ismerte e' képet soha:
 Ugy tetszik neki, látta valaha.
 Nem tudja hól, nem tudja mely helyen
 Volt hogy neki először megjelent.
 35 Vagy mintha elhalt nője volna ez,
 Ki elközelg álmatlan éjihez.
 Mert a' mióta látta ezt az álmat,
 Nejének képe feléje nem szállott.
 – Honnan jött ez a' kép? Tán a' remény
 40 Játssz csalfa kézzel szíve hangszerén?
 És elfog tűnni csalfa álma majd,
 Ha megszűn a' remény játszodni rajt? –
 Nem csak remény. Egy titkos sejtelem
 Ütött tanyát a' hősi kebelén!
 45 Sejt szebb jövőt; – Boldogság reggelét,
 Mely meggyógyítsa zuzott kebelét!
 Egy uj örömmek sejtj sugarát,
 Az álmképben lát egy uj arát; –
 És téged sejt elveszett szerelem!
 50 – Valósuland-é mint e' sejtelem?!

13.

Most is, midőn Murányhoz közelit,
 Lelke előtt sejtelmi álma van
 Elhossa a' reménység, képletit?
 Felöltöztetve ékes gazdagon!
 5 Előtte álma' menyaszszonya leng
 'S a' bájos képen lelke elmereng.

Mit tudja ő hogy hadakat vezet,
 Hogy oldalára kardot övezett?
 'S míg lova ott jár a' völgy nyilatán,
 10 Álom vadászó lelke elröpül
 A' hajnal arcu kép után
 Mely rozsa fátyolként lengi körül.
 – De a' vezér tovább, tovább halad...
 Utána gyorsan huzodik a' had
 15 Előre lengnek a' zászlók. Velek
 Játszodnak mindig uj meg uj szelek.
 'S a' mint a' tábor mind tovább haladt,
 Már ott van a' murányi bérc alatt.
 A' vár fölött mint ékes korona
 20 Még ottan áll Muráynak asszonya.
 Még letekint, még mindig oda néz
 Hol éj lován jár a' setét vitéz,
 És egész lelke két szemébe száll;
 Elmenni vágyik 's még is ott marad
 25 Elforditaná a szem sugarat –
 De az a' hősrre leszegezve áll.
 – 'S egyszerre ím alant a' hős vezér
 Mint a' ki hosszan, hosszan álmodott:
 Most feltekint. A' várnak ormin ott,
 30 Melyek magassa fellegekbe ér,
 Ki áll mikép egy tündér? – Vagy talán
 A' nő ki ott áll a' várnak falán,
 Ábrándjainak folytatása csak?
 A' hőstől, a' reménységnek csaló
 35 Ábrándjai el messze szállanak
 'S a' gyönyörűbb való'
 Dús képei előtte állanak.
 Mert mit neki sejtelve mutatott
 Éjének édes álmu hajnalán...
 40 Most maga előtt látja állni ott
 Az ellenségi vár magas falán.
 –
 'S szemén a' nőnek és a' hős vezérnek
 A' lángsugarok öszve érnek.
 'S kik egymás ellen véres harcra kelnek,
 45 Már győzve vannak mind a' ketten;
 'S még is egymástol meggyőzöttek
 Mindketten győzedelmet innepelnek!

MÁSODIK ÉNEK

1.

Bárha nincs még zordon arcu tél,
 Még is őrüzeknek lángja kél.
 Késő nyárnak holdvilágtalan
 Felleg fátylas éjszakája van.
 5 Jár a' bércek' hűvös szellete,
 Mintha ősznek volna követe,
 És a' sátrak hideg soraiban
 Játszadozik csipős gunyosan
 – Ily setét és szellős éjjelen
 10 Jól fog ám a' tűz az őrhelyen.
 'S még a' mellett mily derék dolog
 Ha a' nyárs, min egy kis hús forog
 Pattogó tűznél melegedik,
 A' vacsora olyan jól esik!
 15 És mi boldog a' harc embere
 Ha egy kissé zsiros sótlan kenyere.
 Hát ha még van egy kulacs bora,
 Akkor esik jól a' vacsora!
 'S minthogy szörnyű ritka dolog ez:
 20 Annyival több örömet szerez.
 – Ilyen élet jut a' katonának,
 Mert megóvjá életét honának!
 Mit bánja ő? Ha megszomjazik,
 Egri bor hely'tt törökvért iszik.
 25 'S majd ha véres harcok végivel
 Ős lakában jó tűzhelyre lel:
 Majd ha válla 's térdei körül
 A' család aprója öszsze gyűl:
 Akkor lásd meg az agg katonát!
 30 Öszsze hord toronyát-Boronyát
 'S elbeszélvén mesét-mesketét
 Elringatja térdén gyermekét...

2.

Murány alatt így ültek a' tárborban
 Ferencnek* katonái hosszú sorban.
 Előttük pattogó tűz lángja égett
 Világítván a' ködlepett vidéket.
 5 – „Manóba is ez hűvös éjszaka,
 (Szolott didergve egy agott vitéz,
 És öszve koccant a' menyifoga)
 Az ember csillagot hiába néz.
 Még ilyen nyári éjt soha se láttam
 10 Pé'g a' királyt félszázadig szolgáltam.”
 Egy pajkos ifju szolalt fel:
 – „Hejh bátya!
 Nekünk még csak jól van a' dolgunk látja;

* Ferenc azaz Vesselényi Ferenc.

De hát azoknak a' kik ma elestek
 15 Azoknak van csak még hidegbe testek.
 Ők igazán nem látnak csillagot,
 Mert a' milyen jó mélyre őket tettük
 Ha az egész ég gyulna meg felettük:
 Még az a' láng se látszanék meg ott!"
 20 – „Eh ne is említsd a' halottakat!
 (Egy harmadik hős ily szókra fakad)
 A' boszuságot el nem feledem,
 Ha tíz századra nyúl is életem!
 Tennap jövének ez ördög vár alá,
 25 Hogy el ne foglaljuk, ki gondolá?
 'S ma már sergünk egy része oda van,
 'S a' zászlo fenn lobog még gunyosan.
 Szégyen, gyalázat! – Boszorkány talán
 Amaz aszszony, a' büszke vár falán?"
 30 – „Hm! (szóla ismét közbe az öreg)
 Ezt a' várat se gyermek építé,
 Jó helyre tett e' sziklák fölé,
 Nem könnyen veszi azt meg hadsereg.
 Azt gondolnád: e' zugot bérci sas
 35 Raká, oly szörnnyü meredek 's magas."
 – „A' vár, a' vár (szólt egyik) még csak menne
 Csak ne volna ez átkos aszszony benne."
 Egy más felelt. Meg, szólt egy harmadik,
 És mind a' mennyi azon búskodik
 40 Hogy ily gyalázatosan elveszett
 Egy asszony ellen ez az ütközet!
 – Telett az éj. 'S ők észre sem veszik,
 Hogy már a' tűz parázsban aluszik,
 És hogy keletnek ormai felett
 45 Pislogni kezd a' hajnal szürkület.
 Beszédjüket még mind tovább fonák
 Reggelig a' beszédes katonák.

3.

De nem csupán csak tí közemberek
 Valátok egész éjjel éberek.
 Sátorában a' vezér is nyugtalan,
 Álmatlan, kínos éjszakája van.
 5 'S míg ti mulattok tűzetek körül
 Sátorában ő elhagyva, egyedül!
 Álmokat lát és még sincs éjjele;
 Felkél ágyából. Asztalához ül,
 De ott is álmok játszanak vele
 10 Ott is ezer kép lengi őt körül.
 – Nem tud nyugodni, bár az éj telik
 És lázas álom ostromolja őt,
 A' késő reggelig.
 Fen látja még az ifju nőt
 15 Miképen ott állt szemei előtt

A' vár koszorus szikla fok fölött!
 Még látja azt a' márvány homlokot,
 Min néma búval szent öröm lakott.
 20 A' barna fürtök' gazdag éjjelét –
 Páncél fődött vitézi kebelét,
 A' lángot mely szemében lobogott.
 Előtte leng az ábrándos alak
 Mit (mi előtt még látta volna őt)
 Álmai gyakran felmutattanak.

4.

Ő meg volt győzve – kétszeres csatán,
 Mert nem is a' harc vesztesége tán
 Mi kebelét mélyebben vérezi.
 5 Lelke fájobban, inkább érezi
 A' nőnek mint a' vezérnek győzelmét;
 – Eltompított az lelket, elmét;
 Nem is tudja, szíve dobog-é? –
 Dobog, dobog hiszen az éjbe hallik
 Keresztül hangzik páncéla vasán.
 10 Minden verése lelkébe nyíllallik
 Minden verése tördőfés talán.
 Keblében hordozza, mikép a' vad
 Vérző sebében, – a' gyilkos nyilat;
 15 Tovább, tovább bár ömlő vére foly
 A' mely erdőbe mind belebb hatol.
 Viszi sebét még bár lehelte fogy,
 És meg nem áll a' mig nem öszve rogy
 Ugy vitte ő a' vérző kebelén
 Gyilkos nyíladat titkos szerelem!
 20 Mert ismeré e' hölgyet, – mielőtt
 Egyetlen egyszer látta volna őt.
 'S midőn az ábránd fátyla szétfoszolt,
 És a' való előtte állt,
 A' kép csak álma folytatása volt.
 25 'S örüljön most, hogy ábrándok helyett
 Valóság víraszt éjei felett?
 Ó eddig gazdag volt ő. A' remény
 Elhozta hozzá minden kincseit,
 'S széttörvén a' való bilincseit,
 30 Elmondhatá: „ez álmkép enyém.”
 'S mije maradt? Eljött setét mezében
 A' zord valóság törrel balkezében,
 És minden kincset elrabolja tőle,
 'S ábrándja fátylát tépi el előle!
 35 Ad-é a' rablott kincs helyébe mást
 Ad-é az álmokért kárpotolást?
 –
 'S nem tud nyugonni. Bár a' reg
 Ködös szárnyával közeleg.
 Fejét kezére hajtja, homlokán

- 40 Dús barna fűrtje szétzilálva van.
Majd szól 's lelkének hullámzásiban,
Kétkedő szók születnek ajakán!
- 5.
- ”...
...Enyém lesz e' nő... ez az angyal,
Derül még életemre hajnal
Ó nem csal ez a' sejtés
A' mult éjére szál felejtés –
- 5 Boldog leszesz még Wesselényi
Betelnek lelked' dús reményi!
Az álom, mely eddig játszott veled
Hajnal csillag volt, mely leszállt,
De melyet földerülő reggeled
- 10 Most fénylő napsugárra vált.
...Eredj reménység, újra hitegetsz!
Szavad megint rozsás partot ígér,
Sajkám még is zátonyra ér –
Vagy haragodban kösziklára vetsz.
- 15 – Enyém lesz e' nő valaha?
Hiszen közöttünk választó falúl
Egy dönthetetlen szikla magasúl
Mit ágyu nem tör át soha!
'S most ellenekként szemben állunk,
- 20 Mint a' keselyük vívni szállunk,
Meg sem nyugodva egyik harc után!
Lehet-é enyém ez a' nő? Talán
Elfogja vetni kardját, zászlaját –
Lecsönnesíti a' harcok zaját –
- 25 'S karomba jön?...
– Ó mint midőn
Nyugalmas tavaszi időn
A' távoloknak kék egén
A' viszatérő fecskék serge száll,
- 30 Ugy száll szívembe e' remény...
A' mult keserv romokban áll,
'S a' rom fölött fészket talál
Az elpártolt, de viszatért madár.
Bírnom kell őt. Vagy még tovább viselnem
- 35 Kell é a' fátyolt itt e néma keblen?
Nem, nem viselem, öszetépem azt!
De hól lelem a' keresett vigaszt?
Remény, remény, te viszaszállt madár,
A kétség olyve mindig elriaszt,
40 Fölötted mely kerengve jár.

6.

...Bírnom kell őt. De itt el áll az ész.
 A' lélek kételyek árjába vész –
 Szárny szegve porba hull a' gondolat
 Ő eltemetve vára rejtekén
 5 A' míg vágó szemekkel állok én
 A' vivhatatlan vár alatt!
 – Csak a' madár, mely tengerig halad,
 Csak a' szellő, mely soha el nem fárad,
 Repülheti át ezt a' bérc-falat,
 10 Ezt a' felhőkbe nyuló várat.
 Te légy követem szellő-fuvalom!
 'S te gyors röptü felhő utas madár!
 Mondjátok el, mint tép a' fájdalom,
 Hogy a' távol sulyos bilincse zár.
 15 Menjetek el, még ottan áll talán
 A' fellegekbe nyuló vár falán.
 Megérti majd hogy követeim vagytok,
 Megérti a' mit neki hirül adtok...
 Ó újra elfeledtem, hogy való,
 20 Nem ábrándkép a' mely előtttem áll.
 Nem érti meg a' szellő hangjait,
 Hozzája a' madár hiába száll.
 Köztem 's közöttte egy sebes folyó...
 De hol van a' híd hol van a' hajó,
 25 Mely átröpitsen hozzá engemet?
 Vagy hol követ – a' kire bízhatom:
 Hogy megjelentse tépő bánatom
 Hogy megjelentse hú szerelmemet!
 'S ha volna is – mi nincs – e' földtekén
 30 Egy ember, kibe hitet vessek én,
 Hogy jutna az, az elzárt várba fel?
 Vagy magam menjek el?
 – Lefessem neki azt a' bánat éjt
 Mitől boritva e' kebel, –
 35 'S az éjnek lángzó csillagát:
 Az égő szenvedélyt:
 Mely fölgyújtá a' csendes éjszakát!
 ...Szoljak? De hát ha ajkam néma lesz,
 Ha gondolatom semmiségbe vesz
 40 A' rám özönlő fény sugar előtt,
 Ha ott lángol a' nap fejem fölött?
 Szótlan leszek. De még is látni kell,
 Még egyszer... Ó nem! nem utószor őt –
 'S ha megreped is a' szótlan kebel!
 45 Látnom kell még e' nőt...
 Miképen egyszer láttam ott magán,
 Fennállani a' sziklavár fokán..."

7.

Tovább fűzné még gondolatjait
 A' kétszeres csatát veszített vezér,
 De már a' hajnal a' hegy fokáig ér,
 'S elúzi az éj rém alakjait...
 5 Az éjnek fellegi oszloknak,
 A' hajnal rozsás jövetén;
 Az álmoképek szétfoszloknak,
 'S hoszu álmatlan éj után
 Felüti újra sátrát a' remény
 10 A' csüggeteg vezér arculatán...
 Nem rémek többé miket szeme lát,
 Látja a' hajnal fényes sugarát
 A' rozsás napkelet'
 Távolba nyuló bércei felett.
 15 Megkoszoruzta azokat a' reg,
 'S egyszerre mintha gyötrő láz után
 Ébredne fel a' nyugtalan beteg,
 Hő homlokát, mely eddig jobb karán
 Nehezkedett, gyorsan fölemeli.
 20 Csillogva látszik a' nap sugarán
 Hogy szeme könnyel van teli.
 –
 De halld ki jár a' sátorok körül?
 Lassu moraj hallatszik meszirül!
 Valaki jó
 25 Amonnan elő.
 A' vezér' sátrához közel,
 Fölemeli dús gazdag szőnyegét,
 Körül nézi a' sátor belsejét,
 A' selyem függönyök között enyelg
 30 Majd visszafordulván megint
 Ferencre szánalom között tekint,
 'S hozzája símul,
 Mellére borul;
 Csókokat hint homlokára,
 35 Fürteit megsimogatja,
 Majd szeliden némán hagyja
 Vesselényit ott magára.
 Ki vagy te pajkos vendég –
 Ki csendesen jósz mindég,
 40 És észrevétlen távozol?
 Talán a' szellemekhez tartozol?
 Ó jól ismerlek, te vagy az,
 Kit szült vala a' szép tavasz,
 Te vagy, illatot lehellő
 45 Könnyü szárnyu hajnal szellő!

8.

'S most újra jönnek. Megnyílik a' sátor,
 A' vezérhez egy harcfi lép be rajt'.
 Űt nagy taréju sarkantyuja zajt,
 A' vezér álma elröpül zajától.
 5 És Vesselényi elvert álmainál
 Hős alvezére – Farkas* áll.
 – Ki tudja hogy miről tanácskoznak?
 Ki tudja hogy minő végzést hozának?
 A' két hős arca gyakran elborúlt
 10 'Ha szóltak a' nap veszteségiről,
 'S a' két hős arca újra felvidúlt,
 A' bús emlékek fátyla szerte hullt,
 Szolván a' jobb színesbb remény felől.
 Tervekben főtt az ész.
 15 'S már a' vezérnek terve kész:
 De még megvárja Farkas mit ajál;
 'S egy hoszu óra újra eltelett
 A' nagy tervekben izzadók felett.
 – És a' határozat áll:
 20 „Fölmegy a' várba a' vezér maga,
 Sisakkal lesz boritva homloka.
 Arcát átláthatatlan vas fedezze.
 'S hogy nem csak közvitéz, bár ismeretlen,
 Egy ragyogó gyémánt boglár jegyezze
 25 A' lebocsátott arccrostély feletten.” –
 – „'S most hagyj magamra” (Vesselényi szól)
 Vezére tisztelettel meghajól,
 'S sátrában a' hős ismét egyedül –
 Egy perc és újra mély gondokban ül.

9.

Fenn lángol a' nap. Égető sugára
 Fehéren száll a' vezér sátorára;
 Mintha azt lángba akarná borítani,
 Ábrándiból fölrázn a' vezért –
 5 És tétlen álmát vágynék háborítani,
 Már a' délpontig ért.
 Lángzó sugára a' magasban ég.
 De gondolatiba merülve még
 Űlt asztalánál a' hős Vesselényi.
 10 Emlékek é vagy a' jövő sejteményi
 Miket teremtett habzó kebele,
 Hogy álmokat játszodjanak vele.
 – Ébredj fel álmaidbol! Rázd le már
 Lelkedről őket! A' nap délre jár
 15 És vissza kell még térned est előtt

* Farkas E' személyt, vagy inkább nevét Kisfaludy K.tól vettem. Gyöngyösi nem említi.

Míg a' nap ég a' láthatár fölött.
Ábrándaid közül bontsd ki magad!...

...

A' fáradott kéz felemelkedik,
Egyszerre tollat és papírt ragad –
20 És írni kezd. – Hoszszan gondolkodik.
De az ész egy szót is megtagad.
Halk szárnyütéssel jó a' pillanat –
És olom szárnyakon, lassan halad!
Majd ír s' megint kitörli. Ir megint.
25 Felkel, körül jár aggodalmasan.
Ki megy sátrából. A' napra tekint
Bámulva látja, hogy már delen van.
Meg visza jó. Megint tollat ragad –
Sietve ír le tördelt szavakat.
30 'S miképp ha félne át olvasni ismét
Hogy rosznak tartva majd még szétszakasztja,
Megírt levelét gyorsan öszvehajtja
'S reája nyomja zöld színű pecsétjét.
– Ó menyi kín 's kétség közt születél
35 Rejtélyes titkos kis levél.
Ó menyi remény, menyi aggalom
Van lekötve egy keskeny oldalon!

10.

És a' vezér most vasba öltözik,
És mi előtt egy ora eltelik
Már a' gyönyörű holló ménen ül. –
Parancsoló láng lövel szemiből
5 'S bár őt követni akarák sokan
Leszegzve állanak mind. Egyedül
Mint a' vész mely keletkezőbe van
Holló ménével némán elrohan.
Alatta a' föld hoszan feldobog
10 A' mint fölötte méne átrobog.
– 'S a' mint tovább 's mindig tovább megyen
Vágtatva a' virágos völgyeken
Már már elérve célja távolát
A' messzeség, hogy elfedezze őt
15 Kiterjesztette ködös fátyolát
A' bámuló sereg szeme előtt.
'S miképp egy gyorsan tűnő gondolat
Elvész előlük ott a bérc alatt,
Mely míg karával jobbra kanyarúl:
20 Vár koszorus homloka égbe nyúl.

11.

Ki áll amott a' büszke vár előtt,
Mely mesze terülő völgyekre néz?
Fedett arccal egy éj setét vitéz –

5 Csak a' le zártt sisak rostély fölött
 Egy drága gyémántos boglár ragyog.
 'S balában hősín zászlaja lobog.
 És hangja (mint a' kürt, mely megriad
 Hogy álmaiból felrezzen rá a' vad)
 Szól: „Nyisd nekem meg az elzárt kaput,
 10 'S a' vár hős lelkű aszszonyához
 Mutasd meg, merre nyílik út –
 Követ vagyok, ki bék-ajánlatot hoz.”
 – 'S lezúgnak a' kapuknak láncai,
 'S a' nyílt kapun bevágtat a' követ.
 15 Körül tekint a' hős aszszony után:
 „Ki lesz ki engem hozzá elvezet?”
 'S előtte áll már Szécsi Mária,
 Reá tekint a' harc erős fia;
 Ez lát, – amaz sejt –
 20 De szólni mind kettő felejt.

12.

Majd szólni kezd a' hős: „Követ vagyok
 Hozzád hős lelkű aszszony, a' kinek
 Erényeid aranyként fénylenek
 Mindegyik, mint gazdag gyémánt ragyog...”
 5 – „Szellőztesd hát e' sisakot vitéz!
 (Reszkető hangon a' hölgy így felel)
 Ki nem orúl jár, bátran szembe néz
 Egész világ népének néztivel.”
 – „Bocsáss meg ó hölgy! Fedve maradok
 10 Tettem ha bár szeszélynek nevezed.
 Okát rejtélyemnek mért kérdezed? –
 Mert én gyanudra okot nem adok.”
 – „Szólj hát!” – 'S bár vágytol dobog a' kebel
 Nyugodtan látszik várni Mária.
 15 Bár oly nehéz nyugodtan várnia.
 'S a' rejtett arcu hős nyugton felel:
 „Köszönöm hogy beszélnem engeded!
 – Vezérem küld te hozzád engemet.
 Meggyőzted őt. Hajolva mondja ki,
 20 Hogy koszoruját melyet szerzett,
 Mít nyertt csatái nyújtottak neki
 Letépte homlokáról hős kezéd!...”
 – „Igy ne tovább! Vagy csak azért jövel,
 Hogy nekem hízelgő szokat beszélj?
 25 Szolj egyszerűn: mit kíván a' vezér!”
 – „Hogy mit kíván? Ő leborulva kér
 Hagyd félbe, végezetlen e' csatát
 Mely vérrel elborítja a' hazát!
 Hiszen a' pártos célu gondolatnak
 30 Segédet még az istenek se adnak!
 Térj vissza ahoz kitől elpártoltál
 A' császárhoz a' kinek híve voltál.

Csalálmok vittek félre tégedet
 Tévelygő hit mely téged által járt;
 35 Vagy tán a' dicsnek szomja égetett
 Párt tűze gyujtott lelkedben sugárt
 Hogy Rákocinak fölnyitád a' várt.
 Mert jól tudom 's vezérem tudja azt,
 Hogy bár nevével más itt a' vezér*
 40 A' vár felett a' te gondod viraszt,
 'S mit te akarsz, teljesülést az ér.
 Hogy –"
 – „Ne tovább! Ennyi az izenet
 Mit Vesselényitől hozasz követ?
 45 Halld szómat: készen áll a felelet.
 Nem pillanat, nem egy futó szeszély –
 De meggyőződés, a' mely által járt,
 Nyitotta föl Rákocinak e' várt.
 Ennyi elég. 'S most ha akarsz beszélj,
 50 Ha van hozzád egyéb mit mondanod.
 Mert hogy erős hitem 's meggyőződésem
 Nem rendülend: azt úgy hiszem tudod,
 Azt kimondani egy percig se késsem.”

13.

–

De némán áll a' rostélyozott vitéz
 'S az arcrostély' keskeny nyilásin át
 Kiküldi lángszemének sugarát
 És mélyen a' hölgy' szép szemébe néz.
 5 Nyugodtan áll előtte ez. Kezét
 Páncéllal földött kebelén felejtve
 'S a' sugaras szem büszkén néze szét,
 Ki áll előtte? – alig alig sejtve.
 'S egyszerre ime a' setét lovag
 10 Némán terjeszt a' hölgy elébe kart;
 'S a' kardot jól biró jobb kézben, egy
 Könnyü levelkét most reszketve tart.
 – „Mint a' vezér követje az imént,
 Most szólok az ember követjeként!
 15 De tán mert meg nem egyezik veled
 Mit a' vezérnek ajka esdve kért,
 Az embertől egy szót szived megért,
 Olvasd, ó olvasd át e' levelet!”
 'S alig hogy kimondotta ezt a' szót,
 20 Az arcrostélyt gyorsan felemelé...
 Alola a' legdicsőbb férfi arc
 Nézett a' bámuló asszony felé.
 'S a gyémánt boglárt leemelve gyorsan,
 Mely éjsetét sisakját ékíté,
 25 Letette a' hölgy kezei közé:
 „E' gyémánt körül emlékezz meg rólam!”
 Álmodni vélt a' hölgy. Mert látta őt

* Más itt a' vezér névvel Ilyésházi volt a' vár kormányzója nem a' hölgy Mária.

Ott látta állni szemei előtt;
 De mint egy kurta álom elröpül
 30 Utána vágyva néző szem elül:
 A' mint a' hölgy ócsudva feltekint –
 Eltűnt az álom – semmit nem talál –
 Előtte a' világ üres megint,
 Csak a' levél mely még kezében áll,
 35 Melyet kebléhez görcsösen szorit,
 Mutatja hogy nem álomkép vala,
 Hogy a' vezért követje vala itt –
 Vagy a' vezér, a' hős maga?!

14.

„Szeretlek ó hölgy, mélyen, igazán
 Nem elviharzó szenvedély csupán
 Mely fátklyát gyujt 's megint eloltja azt.
 Ó nem! egy csillag ez a' szerelem
 5 Mely olthatatlan együtt jár velem
 Mely bánatomnak éjén fenviraszt!
 –
 Kevés idő, mondják, pár napja csak
 Mióta ó hölgy téged láttalak
 10 És szép szemed' sugárát érzem.
 De én tudom, hogy rég ismertelek
 Gyakran ha jöttek csendes éjfelek
 A' te képednek árnya jött velek,
 Hogy gyakran láttalak – emlékezem.
 –
 15 'S most itt előttem állok. Fájdalom
 Van írva ugy-é ez arc vonalon?
 Vess egy pillantást dúlt arcomra bár!
 Ó olvasd át olvasd e' levelet,
 Vesselényi az a' ki szól leveled
 20 Ki válaszodra vár.”...

15.

Kezében ez a' fölbontott levél,
 Szívében a' felrázott szenvedély;
 – Hullámozó fürte márvány homlokán;
 Kétség 's remény könnyüi szép szemén
 5 Keblében lángzó vágy az érzemény,
 – Így álla fenn a' hölgy a' vár' fokán.
 És eltekint. Mint a' mult oly setét
 A' mögötte magasló szikla vár
 'S mint a' jövöbül egy remény sugár:
 10 Ugy áll előtte a' színes mező
 A' végtelennel öszsz'ölelkező.
 –
 'S ott a' magasba nyuló vár alatt
 Gyorsan mikép a' szálló gondolat,

15 Meg nem nyugodva még célhoz nem ér
 Éjfél setét lován halad
 És táborához közelg a' vezér.
 Sisakja újra lebecsátva van –
 Csak a' szellő, a' mely kíváncsian
 Az arcrostély alá lopá magát
 20 Csokolgatja meg izzadt homlokát.
 De még utána szellő képiben,
 Mely meg nem áll, sehol meg nem pihen
 Egy hó sohaj, hölgyének kebliből
 Mint illat-ár virágos rét felől.
 25 'S a' hölgy utána, mind utána néz,
 Szeme sugára távolokba vész,
 De ő tért és távot feled.
 Bucusu gyanánt fehér kendője leng,
 Ajkán az elválás bú hangja zeng:
 30 „Isten veled, Isten veled!”...

HARMADIK ÉNEK

1.

Mint széles szárnyal a' setét ölü,
 Mely félénk hó galambra van lesen,
 Le szállt az éj a' földre,
 Némán, setéten, csendesesen!
 5 'S mint lángoló szem, mely prédát keres,
 Az esti csillag fényben ragyogott.
 Eljött aztán a' csendes éj' fele,
 'S nyugotra úzvén a' szép csillagot,
 Kelet megöljött a' hold vele.
 10 Sugárait, mint selyem-szálakat
 A' néma várhoz eresztette le,
 'S körül szövé a' setét falakat.
 – Azért jött olyan fényesen talán,
 Hogy a' magasba nyuló vár falán
 15 A' dicső hölgyet keresé. –
 De hól,
 Hól maradtál Muránynak asszonya?
 Tán nyoszoládban békén álmodól,
 Uj hajnaladnak nap sugáriról,
 20 Mely homlokodra gloriát vona?!
 Ó nem, nem! Ott ülsz, halvány mécs előtted;
 Pislogó fényvel csak alig dereng;
 Homlokad' jobb karodra eresztetted
 De lelked távolok ködén mereng.
 25 Bú van-é halvány homlokodra írva?
 Vagy a' magasztos öröm érzete?
 Szemed keserv- vagy kéj-től van kisírva?
 Kebled kintol nyomottan dobog-é?
 – Magad se tudod, kétség vagy remény,
 30 Mí dobogásba hozza a' kebelt!

Ha szenvedésid' nagyja már kitelt?
Vagy jön e' rád még fájóbb érzemény?

2.

– „Ki válaszodra vár! – ezt írta ő;
'S most válaszomra várva fén viraszt.
Haszontalan, soká várja-é azt?” –
– Mind több erővel, mindig újra jó
5 A' hölgy lelkére ez a' gondolat,
Mig mécsse mellett elmerengve ül
Setét kételyek ón-sulya alatt.
Majd felriadva megrendésibül
Elrázza ábránd álmait – 's írni kezd...
10 ...A' hold halt fénye asztalára rezg;
'S a' melyre a' hölgy egy pár betüt írt,
Sárgára festi a' fehér papírt...
'S egyszerre – – – ugy tetszik neki:
Hogy temetőben felnyílnak a' hantok,
15 'S kik csendesen pihentek volt alattok:
Halottait mind egyik felveti...
Ugy tetszik neki mintha a' betük
Kisérteti alakot ölténének –
'S nyugonni únt lakoivá válnának
20 Az oda hagyott sírok éjelének.
Mintha setéten halvány arcaikkal
Meredt szemekkel előtte állnának,
'S küzdelmeikkel, rontó harcaikkal
Őt szétszaggatni lelkére szállnának.
25 'S gyötörnék őt, nem gyilkoló szerekkel,
Nem éles karddal 's vérző fegyverekkel,
Hanem elfojtott, gunyos suttogással,
Majd kitörő, majd elnyomott kacajjal,
Mit folytatának iszonyu zsvivajjal,
30 Majd öklelőzve, majd tréfálva egymással,
Ugy tetszik, hogy mindegyik jobb kezében
A' mult' kialutt szövétnekét tartja;
És annak utolsó fellobbantával
Lelkét hamuvá égetni akarja...
35 – Pedig nem azok a' setét betük,
Voltak a' megnyílt sírok' népei
Mik őt gyötörték, azok csak háborgó
Lelkének voltak szikla-képei.
A' mult, mely neki olya setét vala,
40 Felhozta éjjelének árnyait;
Felzugott újra a' vihar dala,
Mely multja éjén által tombola,
Megcsattogtatta felleg szárnyait,
Hogy lelke megrendüle általa.
45 – Felkelt a' sírbol durva atyja képe,
Aján megszólalt újra a' harag.
Eljött zord férje árnya is élébe,

'S a' merre a' sivar teremben lépe
 Viszhangozák haragját a' falak.
 50 'S egyszerre akkor melléje jövének
 Ezer árnyai a' sír' éjelének –
 Ismerte őket, és még sem ismerte,
 Vagy megnevezni magának se merte.
 – Így hozta föl váz képeit a' mult,
 55 'S hogy megenyhítse végre őt az éj,
 Álomhozó fátylával rá borult.

3.

Midön felébredt, késő reg vala,
 Keleten égett már a' nap sugár. –
 A'vár kertben egy eltévedt madár.
 5 Völgyébe vissza vágyva szerte száll.
 Felhangzik bútol reszkető dala,
 Börtöne lett a' vár setét fala
 Sehhol kimenni résre nem talál.
 A' te lelked, Muránynak aszszonya –
 Nem egy börtönbe láncolt rab madár.
 10 Urad lesz a' végetlenek' hona,
 Lelked csapongva benne szerte jár.
 Eltűntek az éj rémalakjai,
 Ismét szabad vagy, szétszállhatsz megint,
 Bátor sasok csapongó sergekint
 15 Szét szállnak lelked gondolatjai.
 – Mért a' szabadba ki nem mész velek?
 Ott a' mély völgyből feljövő szelek
 Tán elröpítnék hozzá lelkedet,
 Ki álmiban körül leng tégedet.
 20 Mért úlsz a' zártt teremben? Homlokod'
 Megint karodon nyugtatod!
 Szét bontott fürtid' omló koszorúja
 Hó kebleden enyhet, nyugtot talál;
 Mint a' setétlő fellegek' borúja
 25 Hotól fedett bérceknek orminál.
 ...Gondolkodik. Előtte tiszta lap.
Fénylő sugárit rá vetí a' nap.
 'S írván egy néhány, reszkető betüt:
 Ugy tetszik mintha képet váltanának,
 30 'S hól a' betük valának, mindenütt
 Helyettök ékes rozsák fakadnának.
 És ir tovább 's a' merre tolla ment:
 Mindenütt nyiló rozsákat teremt,
 Burokba rejtett bimbókat nyilaszt,
 35 Papírra teszi az egész tavaszt.
 Telett a' lap; alatta írva már:
 „Hű Máriád, ki válaszodra vár –
 Csak hogy a' választ hozd el te magad.”
 'S leírva a' legédesbb szavakat
 40 Még hosszasan, mint ébren álmódó
 Ábrándiba merülve üle ott,

Rozsás ajkára nem jött semmi szó,
Csak arcán látszott, hogy szép álma volt.

4.

Titkon kinyílik a' tölgy vár kapu,
'S mint ki őrr szemmel találkozni fél:
'S a' vízsga szemek elől félve bú,
Ki lép a' hű cseléd. – Mikép a' szél,
5 Melyel hiába versenyezve jár
A' völgy ölén a' szárnyaló madár,
Gyorsan halad. Keblében a' levél
Mit asszonya küld Vesselényinek.
Alatta a' vár leggyorsabb lova,
10 'S a' mint sebess futással száll tova,
Elmaradoznak a' fáradt szelek.
'S mikor a' sátrak' soraihoz ér,
A' nemes állat' lélekzete fogy –
Egy ingadozó lépés 's össze rogy.
15 „Megállj! Ki vagy!”
– „Sátrában a' vezér?”
Vezess elébe kérni nincs idő.”
És meg se várva míg a' durva őrr
Morogva szitkait utána jó –
20 A' vezér sátorához utat tör
Az elbámuló katonák között.
„Bocsássatok be (szól) követ vagyok
Ki a' vezérhez titkos ügybe jött –
Muránynak asszonya küld engemet.”
25 – „Muránynak asszonyától jösz – követ?”
Gyorsan be hozzám!” Szól ki a' vezér,
És nyugtalanul dobog kebele,
Arcára tolul szivéből a' vér –
'S kezében immár – hölgye levele.

5.

Elovasá – „Csalodik-é e' szem?
'S csak rozsás álmak játszanak velem?
– Saját magától aggva kérdezi.
Ó nem! nem tűnő álmat lát szemed,
5 'S minek hatalmát lelked érezi,
Nem csak egy ábránd játszodik veled.
De ő még újra átolvassa azt,
Szemét nem fordíthatja rola el –
A' rozsaszínben ébredő tavaszt,
10 A' boldogságot érzi a' kebel.
Mellette áll a' hű cseléd 's szeme'
Könyüiben csillámlik öröme.
Majd szól a' hős vezér: „Te itt maradsz,
Hogy majd ha mennem kell, utat mutatsz.”
15 – „Igen, uram! (felelt a' hű cseléd)

'S ajkáról szívesen szólt a' beszéd
 Akép parancsolá nagy asszonyom;
 Tudom a' helyet, hova menni kell,
 20 Hol örök éjű árnyas tájakon
 Zizegve szól a' suttogó level,
 Hol égbe nyuló kősziklák alól
 Első habját kiönti a' Murány,
 'S a csalogányok édes hangja szól
 25 Setét lomboknak enyhe sátorán,
 Ott vár reád, ott vár nagy asszonyom!"
 – „Ó nem fog várni én rám hosszason!"

6.

Háromszor váltott rozsa színt kelet,
 Háromszor égett napnyugot felett
 A' leszálló nap bucsuzó sugára,
 5 Csokot hintvén Muránynak homlokára.
 És minden hajnal ott lelé a' nőt,
 És minden alkony ott hagyá el őt.
 – 'S hogy negyedikszer nyílt meg kelet
 'S rozsák nyílnak ormai felett:
 A' negyedik nap ékes hajnalán
 10 Nem álla fenn a' hölgy a' vár falán.
 Magára könnyü lovag-öltönyét,
 Vállára veszi bársony-köpenyét;
 Csinos vadász kalpag homlokán,
 A' drága gyémánt fénylik kalpagán
 15 Mit Vesselényi nyujtott volt neki –
 Még jobban fénylnek égő szemei.
 Fedetlenül maradt a' hattyunyak,
 Árnyul reá éj fürtök omlanak;
 'S mit férfi-öltöny csak félig fed el,
 20 Még hallhatóbban dobog a' kebel.
 Kezében könnyü halász-szigonya:
 – Ilyen volt Murány ékes asszonya.
 'S tudván maga mi bájoló mi szép –
 (Büszke, de még is nem kevély tudat)
 25 Most Ilyésházi Gáborhoz belép,
 És ejt ajkáról ilyen szavakat:
 „Vitézsedet bátya ismerem,
 'S habár e' vár apámtól örököm:
 Rád bízni annál biztosban merem,
 30 Mert rövid napi utamra velem
 Az örizetből csak két szolga jön.”
 „És hova készülsz gyönyörű hugom?
 – Mert gyönyörű vagy bizton mondhatom.”
 „Gyönyörű ugy-é? Ó köszönöm szépen!
 35 Nem félsz-e ha a' várhidat átlépek,
 Ha hátam mögött lesznek e' falak,
 Hogy még belém szeretnek a' halak?
 Mert tréfa a' mi tréfa bácsikám –

40 Halászni megyek én, halászni ám!
 'S alant a' kis Murány csörgő vizén
 Pajkos halakkal társalkodom én –
 Ők fognak nézni és bámulni rám!
 – Lásd oly kevés a' harcban az öröm;
 Mít látok én itt? Véres arcokat!
 45 Paizs és szablya egész látköröm,
 Ó hogy meguntam én e' harcokat!
 Miképen várom a' békét megint –
 'S most – szórakozni megyek egy kicsint.”
 – És meg se várva Gábor mit felel,
 50 A' bájos aszszony gyorsan lebben el.
 Az udvaron rá büszke méne vár,
 Kiséretül csak két hű szolga áll.
 Lován a' hölgy 's mint a' sebes madár
 A' megnyilt kapun gyorsan tova száll.
 55 Még vissza hallszik méne mint robog,
 Vagy keble tán mi hallhatón dobog!...

7.

Ugy volt, mikép mondá a' hű cseléd.
 A' negyedik nap Wesselényivel
 Jó hajnalon együtt indula el,
 Keresni a' lomboknak éjelét,
 5 Hól égbe nyuló kősziklák alól,
 Első habját kiönti a' Murány,
 'S a' csalogányok édes hangja szól
 Setét lomboknak enyhe sátorán.
 Két hoszu órát mentek. Még a' tér,
 10 A' sima völgy mindig előttük állt.
 „Tán soha ez az út véget nem ér!”
 Nyugtalanul a' vezér felkiált.
 De véget ér az út. Lány szelleitek
 Az utasokhoz könnyen lengenek.
 15 'S a' mint az enyhe fuvalom közel
 És Vesselényi fürti közt enyelg,
 Mikép ha mondaná: „Siess, siess,
 Hogy mielőbb a' kedvesnél lehess,
 Ki a' fölédredt hajnal óta már
 20 A' lombok árnyain jöttödre vár!”
 – 'S a' szellő, meg se várva válaszát,
 Tovább repült a' csendes völgyen át.
 Tovább menének, 's a' mint elhagyák
 A' csendes völgy' szerény virágait:
 25 A' honnan jött a' halmok hűs szele,
 A' bérci erdő néma éjjele
 Hajtá előkbe lombos ágait.
 'S a' setét bokrok szűk nyilásin át
 Hallák a' zengő csermelynek dalát.

8.

Vándor! Ha Murány romjai alatt
 A' sasnövelő bérctől jobbra térsz,
 Most szép tavaszt most virulatát érsz
 'S csak egy helyen egy kis mocsár-tavat.
 5 Most sás lepné el annak is színét
 Mely a' szellő szárnyára meg meg lebben,
 'S ha a' vadász megdördíti csövét
 Belőle fel kacsáknak serge rebben.
 – De szellőztesd a' mult kárpitjait,
 10 'S kövesd utjában Szécsi Máriát;
 Szemed be más, be sokkal szebb képet lát.
 Akkor ezüst habu tó vala itt,
 E' most a' kardos sástol lepett helyben,
 Az akkor szép virány közepén,
 15 Mint harmat-csepp mely égi-szépen
 Kis tükörként rezg nyílt virág kehelyben.
 A' sás akkor csak koszoruja volt,
 Mely az ezüst tót körül ölelé.
 Száz vizi liliom nézett belé
 20 'S szerelmesen habjához lehajolt.
 Szép csendes volt a' tó. A' zord szelek
 Messze kerülték sima tükörét.
 A' bájos völgynek kicsiny tengerét
 Nap sugarak keresték föl. Velek
 25 Játsozni mélyről jött elé a' hal,
 Habot csapkodva könyü tagjaival;
 Míg rájok az est, hold-sugarival
 Könnyü szövetü szemfedőt vona.
 – E' tóhoz jött Muránynak aszszonya.
 30 Éj szín lován aképen üle fenn
 Bársony palástban a' gyönyörű hölgy,
 Mint ha alatt még éj setét a' völgy
 De már hajnal van magas keleten.
 'S a' gyönyörű nő egy percig megállt:
 35 Szemsugára a' tó tükrére szállt,
 Míg ajkin pajkos, édes mosoly ül:
 „Nyugodjatok békén szegény halak,
 Szigonyommal meg nem bántalak
 Nem hivlak föl tavatok mélyirül.
 40 Ma más örömek várnak engemet,
 Ott a' setét lombfátyolok megett,
 Hól csalogány szól szerelmeirül.”
 'S mondván e' szót, megcsapta éjlovát,
 'S az a' virányok koszorúin át,
 45 Gondlatlanul könnyü szökéssel,
 A' lombok éjjelébe tűnt el. –

9.

Mintha tudtad volna erdő!
 Mikor ezred év előtt

Születél e' bérc fölött:
 Hogy majd árnyaidba eljő
 5 Két szerelmes enyhületre,
 Egy kis helyet elkerültél,
 Még egy gyökeret se vertél
 E' kis nyájas kerületre!
 – Ott a' bérc alatt, a' melyből
 10 Tiszta forrás gyöngyözik föl,
 Bükkök árnyai alatt
 Egy kicsiny tisztás maradt.
 –
 Mint mikor elláthatatlan
 Viharos tenger felett
 15 Egy nyugalmas kis sziget van,
 Hól tanyát a' béke vett:
 – Mint a' rengeteg oázisa,
 (Körülötte Sahara'
 Fölvért égő pora)
 20 Míg őt virány koronázza:
 – Ugy állott a' rengetegben
 Szikla bércek közepetben,
 Kis forrástól harmatozva,
 Zöld lomboktól sátorozva,
 25 Bokraiban csalogánynyal,
 Bokrok' alján dus viránynyal,
 Béke és örömmek háza, –
A' rengeteg' zöld oázisa.

10.

Hól ered az enyhe szellő,
 'S ha az égő nap sugár
 Könnyü szárnyát ellankasztja
 Megfrisülni hova jár?
 5 – Rá e' lombok' ernyejének
 Megújító enyhe vár.
 –
 Ide száll el könnyü szárnyával,
 Most is újra ide jött,
 Miután soká barangolt
 10 Illatos mezők fölött.
 A' hol gyönyörű dalába
 Szép virág-regéket szőtt.
 –
 Itt van a' szellő lakása,
 Otthon érzi itt magát,
 15 Hajnalonként körül járja
 Lombtól sátoros lakát,
 Nem felejt meg tisztítani
 Zöld smaragdos pamlagát!
 –
 Im! az éjen egy bükkfának

- 20 Lehullt hervadt levele,
De a' szellő, bár alighogy
Lágy álmából fölkele,
Könnyü szárnyára ragadja
'S gyorsan tova száll vele.
–
- 25 Ah, de a' míg vissza térne,
– Én istenem milyen kár! –
Egy száraz fűszálat ejt le
Egy fészket rakó madár.
Ott találja azt a' szellő,
30 A' mely vissza tére már.
–
„Hejh ki volt itt? hejh ki járt itt?
(Félig haragosan szólt)
A' mikor elmentem innen,
Még egy szikra gaz se volt.”
35 'S mig ezt mondta, az alatt már
A fű szálért lehajolt.
–
Azt is könnyü szárnyra vette
Kis terhével mesze jár,
'S visza térvén, szól örömmel:
40 „Most egészen tiszta már.”
– Milyen gondos egy gazdaszszony,
Talán vendégeket vár!...
- 11.
- Megrezen a' magas bükkék sora,
Megnyílik a' setét lomb' sátora,
'S hová a' szellő enyhületre száll:
A' zöld pázsiton Vesselényi áll.
5 Ménét mögötte tatrja a' cseléd,
Ki híven elvezette őt,
Ki aszszonyának parancsára jött,
Felkeresvén az erdők éjjelét.
–
'S megrezdül újra a' bükkék sora,
10 Megnyílik újra a' lomb sátora.
És a' setét lomb' árnyiból elő –
Éj szín lován Muráynak hölgye jó.
'S hogy látja jőni, mint hajnalt a' nőt
Siet a' hős hogy leemelje őt.
–
- 15 De gyorsabban, mint ágrol a' madár
A' gyönyörű hölgy földre szálla már.
– Féltél talán: hogy a' mint leemel
Keblén felejti magát a' kebel!

12.

'S ott állnak ők; kéz kézben nyugoszik,
 Miért oly néma-szótlan mindenik?
 A' hölgy – ajkát szavakra nyitni fél –
 'S a' hős nem tudja szókat nem talál.
 5 Majd szólni kezd: s' ki (hogy ha jött halál)
 Olyan bátor volt, most reszketőn beszél;
 „Ó köszönöm, hogy még is eljövél;
 Egy percre csak hogy ide érkezem –
 De ez a' perc öröklét volt nekem,
 10 Mert vártalak, mert téged vártalak
 Kit végre most karomban tartalak.”
 – „Eljöttem hős! mert ígértem neked.”
 – „S nem bántad é meg ígéretedet?”
 – „Hogy meg ne bánjam, tőled függ vezér.”
 15 Szól és szívéből arcán van a' vér.
 'S a' hős nemesen verő kebele
 Egy néma igérettel felele.

13.

Hogy meg ne ártson a' reg' harmata,
 (Mit ég tán örömében hullata) –
 Vesselényi – mely vállát köríti –
 Bársony palástját földre teríti,
 5 'S míg Máriának rajta helyet ad
 Mellé féltérdre bocsátja magát.
 – Kezében tartja a' gyöngéd kezet
 Mig gyul keblében boldog érzet.
 'S a' hölgynek lángoló szemébe néz.
 10 – Majd arca elborul és bűba vész;
 'S egyszerre elbocsátván szép kezét
 Ajkáról így hangzik fel a' beszéd:
 „Miért tartom kezemben e' kezet?
 Miért szorítom kebelemhez azt?
 15 Tán gyöngéd szorítása megnyugaszt,
 Tán rég keresett üdvömhez vezet?
 Ó! kinek kincse bús emlékezet,
 Kit setét képe multjának fogyaszt
 Hogy várjon az megújuló tavaszt
 20 Hogy jöjjön arra boldog érzet?
 –
 És még is még is úgy tetszik nekem:
 Lelkemre száll a' biztató remény,
 És édes álmod játszodik velem.
 25 Ó nem veszem el e' reményt soha,
 Ajkáról szól az édes zengemény:
 „Boldog léssz Vesselényi valaha!”

14.

Elébe nyitván a' gyöngéd kezét,
 A' hölgy' ajkán így volt a' felelet:
 „Sokat szenvedt szived? Sok búd vala?
 De tudtad azt is, hogy mi az öröm!
 5 'S mikor eljött a' pusztító özön:
 'S árjába boldogságod elhala:
 Szenvedtél veszteségnek általa.
 Nekem nem vala mit veszszek, örömöm,
 Nekem csillagtalan volt látköröm
 10 Szívem, nem vesztett bár, szegény vala.
 –
 Hozd vissza most a' rég örömet,
 Mit neked bő kezün adott a' mult
 Felével gazgadits meg engemet,
 'S ha bánatomra feledés borult:
 15 Másik felét is költsed el velem
 Így boldogitonk lesz a' szerelem!” –

15.

Felelt a' hős. Ki tudja mit felelt?
 Hogy önté ki a' dagadó kebelt?
 Ki a' tenger dagályát látta, csak
 5 Az tudja ajkán mily szók álltanak.
 – Homok között, a' tenger' partinál,
 Nem tudni hogy nőtt? – kis bokorka áll.
 Mellette gyermek játszik, gondtalan
 Vidám korának boldogságiban.
 Színes csigát keres; játszik vele,
 10 Édes örömtől dagad kebele;
 Maga mellé lehányta ostorát,
 Most a' helyett szebb játékot talált.
 Egyszerre jön a' tenger. A' dagály
 Túl lép az apály' törpe partinál;
 15 Alig van a' gyermeknek ideje,
 Hogy elszaladjon meszi-messzire,
 Egy kurta perc. És mindent elsodort
 A' durva dagály: zöldelő bokort,
 A' partnak fényes, homokos porát,
 20 Színes csigát 's a' gyermek ostorát.
 A' háborgó tengernek árja mély
 Egy ilyen tenger-ár a' szenvedély.
 A' nyugalomnak bokra partinál,
 Ott az öröm, mint játszó gyermek áll.
 25 De a' dagály jön 's mindent elsodor.
 Hól a' gyermek? Hová lett a' bokor?
 Majd csöndesül, majd újra elvonúl
 A' tenger' árja csendes partirúl.
 'S mit kit nem tépett, csak elborított,
 30 Uj zóldén áll a' partnak bokra ott

Alatta fényes csiga, tarka kő –
 'S a' játszó gyermek? – az is újra jó.
 – Apály, dagály vala a' szerelem
 A' hősi és a' női kebelen.
 35 Fölöttük egymást űzte mint özön
 A' tépő bánat 's ujitó öröm.
 Mert egy máséi voltak, – kebleik
 A' szerelemtől csordultig telik,
 'S mint hullámzó nedvtől a' kehely
 40 Gazdag lesz az örömtől a' kebel.
 Ők egymáséi – 's még is ellenek,
 Egy másra kik fegyvert emeltenek.
 Kik harcot hoznak, egymás életét
 Kardoknak villámával zúzni szét.
 45 Hól van az út – hogy kik most ellenek,
 Mint szívök vágya: egygyé legyenek?
Vagy Vesselényi legyen áruló –
 (Mint vérzi a' nemes kebelt e' szó)
 És hűtlenül a' császárt hagyja el,
 50 (E' gondolatra felforr a' kebel!)
Vagy Mária a' várat adja át,
 És bírja a' hős a' várt – 's asszonyát.

16.

Az óra foly. Az óra csak halad –
 Ott ülnek ők a' csendes árny alatt.
 Egyik se tudja, hogy a' nap sugár
 Mely csak most kelt föl, már delére jár.
 5 Mit bánják ők a' multat, a' jövőt?
 Mit tudják ők a' szárnyaló időt?
 Fölöttük zsarnok ur lett a' jelen,
 'S az ön magát feledő szerelem:
 Mikép a' forrás gyöngyös habjai,
 10 Mik lassan jönnek a' szirtek megül,
 Lelköken a' nap pillanatjai
 Ugy folytak át, oly észrevétlenül.
 Fölöttük a' nap, a' lomb sátorát
 Csak egy egy kurta percre töri át.
 15 A' hoszu órák mik letűntenek,
 Nekik csak enyhe percnak tetszenek,
 És elmerengve észre sem veszik,
 Hogy a' midőn az este érkezik:
 Alkony dalát a' cserje vad bogán
 20 El is végzé már a' kis csalogány!

17.

Mért bámuljátok? Hiszen a' magány
 Túl teszi az embert saját magán
 'S míg elfeledi, hogy perc, óra fut
 A' magas égbe nyílik neki út.

5 A' néma berek' lombos ágain át
 Az égő napnak látja sugarát;
 'S bár egyedül van, habár társtalan,
 De uj, önalkotott világa van.
 – 'S a' szerелеm ne lenne oly hatalmas,
 10 Teremtnei akkor is, midőn nyugalmas?
 Nem alkot-é világot, uj – 's egészét –
 Melynek van napja 's csendes holdvilága,
 Van szenvedése és van boldogsága,
 Mint neked élet! mint neked természet!
 15 Hányszor feledjük az órát, napot,
 Mint egy csermelyben elfutó habot;
 Elfeledjük hogy emberek vagyunk,
 Kik magunk után tán nyomot hagyunk,
 A' kiknek élte csak egy percnyi bár,
 20 De mely nyomtalanúl le még se jár! –
 Hiszen ki is gondolhatna magára,
 Ha néz az égnek miljom csillagára!
 Kinek juthat eszébe még az én
 Ha elmerül az égnek nézetén?!
 25 Midőn hozzá leszólnak az egek,
 Megállnak a' vándor-fellegek;
 A' bérc, a' szikla szívhatón beszél,
 Gyönyörű dalt intéz hozzá a' szél;
 A' csendes ég' hulló csillagjai,
 30 A' természet szép gondolatjai;
 A' zugó erdő – a' csendes mező
 Nem jó barát mind – mélyen érező?
 Hogy él a' barlang – ki tagadja meg?
 Ki mondja: hogy nem bánattól beteg?
 35 Midőn kebléből csendes köny csepeg!
 – Ó úgy van ugy! ha meglep a' magány
 Vagy hogy ha kebleden a' hú leány
 Nem tudod hová – lelked elmerül,
 Gondolsz, beszélsz és nem tudod mirül.
 40 Ilyenkor a' szent természet 's világ
 Kebelednek a' legjobb társaság.

18.

És Vesselényi homlokára már
 Azt esti csillagrol esik sugár.
 Lement a' nap; az árnyas fák miatt
 Nem láthaták meg a' mint lehaladt.
 5 De lettek volna nyílt bérc homlokán
 Még ott se látták volna meg talán.
 Nem tudják, hogy már rájok borula
 Az éjnek csillaghímes fátyola.
 'S tán öntudatlan várnák a' reget
 10 Mig felköszönne napkelet megett,
 De félremegve közelökbe lép
 A' hú cseléd 's mond: „Nézd meg ó uram,

Csillag palástban nézd az est mi szép,
 Mi szelíd 's halvány holdvilága van."
 15 Nem is akarta azt a' hű cseléd
 Hogy megbámulják a' szerelmeseik
 Az árnyas erdő' holdas éjjelét,
 Csak azt akarta adni tudtokúl
 (De ugy, hogy meg ne nehezteljenek)
 20 Hogy nem soká az éj rájuk borúl.
 Elérte Vesselényi, – szándokát;
 'S hölgyének édes ölelésiből
 Egy végső csokkal kifejti magát,
 'S egy bú sohaj száll ajkára föl.
 25 „Csak most jövénk 's már újra menni kell,
 De ugy é nem válunk örökre el?
 Rövid öröme ha jön kín terü
 Akkor a' bú százszorta keserü.”
 – „Ne mondd, ne mondd, hogy már az éj közel,
 30 (Muránynak hölgye búval így felel)
 Vagy hogy lehet, hogy az a' hoszu nap,
 Mely hogy ha nállad nélkül egyedül
 Lelkem, magát emésztő búban ül:
 Egy öröklétnél hoszabb, kínosabb,
 35 Most, hogy kettőnk közt terhe megoszolt,
 Egy könnyű percnél kurtább éltü volt.”
 – „És még is ugy van, még is menni kell
 (Emésztő búban a' hős így felel)
 Örömmel leszállt a' napsugár,
 40 Rám sátorom setét magánya vár.
 És reád várnak az irigy falak:
 De ó igérd hogy még látandalak!”

19.

Láttatok-e' midőn a' bérc fölött
 Egy büszke fenyűt villám megütött
 Hogy lángban áll egy kurta perc alatt?
 – Ilyen villám olykor a' gondolat,
 5 Mely a' lélekben lángra gyúl
 'S felrázza azt nyugalmibúl!
 Ily gondolat gyujtott szövétneket
 Murány hölgyében a' nő szív felett.
 'S sugáros arccal szólt: „Isten veled –
 10 Hű Szécsi Máriádot ne feledd!
 Ha akarod: egy kurta hét előtt
 Murány falai közt látandod őt.
 'S ha kebled oda hűn, tisztán hozád:
 Nem mondom mi – de öröm vár reád.”

15 – És mondva e' szót, éjlovára ül –
 Egy perc – 's eltűnt a' vágyó szem elül.
 Mint hulló csillag, mely tengerbe vész
 Utána a' szem mind hiába néz.
 'S mint ég, a' melynek eltűnt csillaga,
 20 Setét az erdő, – mint az éjszaka.

NEGYEDIK ÉNEK

1.

Napok jövének 's lettek semmivé,
 És a' vezér' kétség-nyomott szivéről
 Az aggodalmak' sergét emelé föl
 Mindenik nap 's magával elvivé.
 5 Álmatlan éj után jött rá a' reg.
 'S hogy eltelett az olom terhű nap
 Lelkét az éj sem nyugtathatta meg
 Éjein sem volt kevésbé beteg,
 Sőt éje tán nyomasztobb, kinosabb.
 10 Pedig lelkén nem metsző fájdalom,
 Nem volt a' vesztes terhes kínja. Nem!
 Mi lelkét vérezé keservesen,
 Az a' kétség, a' kinos aggalom.
 – Mert hat nehéz, hoszu nap eltelett,
 15 Ön sulyal menve át feje felett.
 'S még nem tudá, kétség é vagy remény,
 Mi ott lebeg, jövője tengerén.

2.

Mintha az útas, széles tengeren
 Rég elhagyott övéihez megyen:
 Nem látja még a' kéklő partot ott,
 Mely neki enyhet oly sokszor adott.
 5 Nem tudja még, hogy merre van az út,
 A' melyen által biztos révbe jut.
 'S egyszerre ím, a' távol éjen meglát
 Egy alig látszó, hó fejér vitorlát.
 Aggó lelkében szörnyü kétség támad:
 10 „Nem egy kalóz közelg é ott felém
 A' távoloknak kétes éjjelén?
 Meglátom é rég elhagyott hazámat?
 Vagy rab leendek messzi föld határán?
 Elfognak adni olcsó bérnek árrán,
 15 És nem látom meg kedvesim soha.”
 – 'S egy nap telik 's egy nap jó más után
 'S ő mindig látja a' kétes hajót.
 Eltűnend é előle valaha,
 Vagy utját mindig követendi tán,
 20 Mindig látandja ezt a' lobogót?
 – – És végre egyszer közelebb evez...

Ó nem! nem ellenség hajója ez –
Baráti zászló lobog árbocán...

3.

Ily aggodó hajós volt Vesselényi.
Lelkében égtek kétkedő reményi.
Nem tudta valyon a' kétes jövő
Őt boldogítani vagy gyilkoni jő?
5 Hat napja már hogy vára hírnököt,
Hisz megígérte Szécsi Mária
Hogy látni fogja még egy hét előtt.
'S ó mily sokáig kelle várnia!
Ti tudjátok, a' kik szerettetek,
10 (Ha a' szerelem játszott veletek)
Hogy ez a' csalfa játék mint kinez
Hogy mennyi kint ez a' kebelre hoz.
– 'S a' hetedik nap ködbe kelt a' reg,
Sugárit a' nap nem mutatta meg.
15 'S a' nap fellebbe rejtett fényeért,
Most még több kétely gyötri a' vezért.
Ő azt gondolja: ha a' nap borúl,
A' remény tűnt le láthatárirúl:
'S a' napnak ködbe rejtett sugarát
20 Nem fogja látni fellegein át.

4.

A' nap borús. A' nap csak nem derül
A' hős arcán is búnak köde ül.
Eljő az est. Miért oly hallgatag?
Még csak az őrtüzek is alszanak.
5 A' ködös égen csillag nem ragyog,
A' hős sátrában halvány mécs lobog.
'S egyszerre ím – halvány mécs lánginál
Ferenc előtt a' rég vártt követ áll.
„Te vagy, te vagy, ó még is eljövél.”
10 Örömmel Vesselényi így beszél.
„Jött é veled csak egy remény sugár,
Ajkának egy biztató szava bár?”
– „Minden uram! /a' hű cseléd felel/
A' biztató szó 's meghívó level.”
15 – „Ó add hamar!” s' átadja a' cseléd
A' drága hölgynek drága levelét.
„A' hetedik nap eljött. És szavát
Hű Máriád most tette váltja át.
Emlékszel-é hogy akkor mit ígért
20 Hűnek maradandó szerelmedért?
– „Ha akarod egy kurta hét előtt
Murány falai közt látandod őt” –
A' hetedik nap itt van. Jőj tehát.
Kevesekből álljon kíséreted.

- 25 E' hű cselédem hozzám elvezet.
Hogy megtaláld a' váró Máriát."
- 5.
- Borus napra vihar következett.
Az éjszaka villámmal érkezett.
De nem csillagtalán az éjszaka
Száz villám vala hulló csillaga.
- 5 – A' szikla alatt, mint az éji fény
(A' mely kigyúl mocsárok felszínén
'S a' jámbor utast kísértetbe hozza):
Mi láng az mely az éjt átkalandozza?
Ott mennek ők, az éji vándorok;
- 10 Elöttek egy szövétnek-fény lobog.
Ott Vesselényi 's hét vitéz vele,
Mindegyikének bátor kebele,
És kebeleikben férfi szív dobog
Mit nem rémit a' vihar éjjele.
- 15 'S egyszerre az éj viharos borúja
Csattogó szélszárnyával közeleg
A' fáklya lángját füstí között kifúja,
Hamvas füst lesz halotti koszorúja
Mely még pislogó parázsán lebeg.
- 20 'S utána éj lesz, néma és setét.
Csak a' vihar hallatja énekét.
Fáklyát csak a' villámok gyujtanak
A' vészes éjjel utazóinak.
- 25 – Hah! de amott a' tar kő szirt alatt,
A' villám egy erődús tölgyre sujt.
Tán egy hulló csillag, mely leszaladt
Fáklyát az utasok számára gyujt?
'S egy oriási lámpa lesz a' fény
Mint fény torony a' tenger közepén.
- 30 És ím – a' lobogó tűz lánginál
A' bérc fokán a' vár előttük áll.
Világtalanul a' setét falak
Nagy kőrakásként égbe nyultanak;
Nincs semmi élet, minden oly halott.
- 35 Vagy tán az élet most csak nyugszik ott?
Még lobogó se leng setét falán.
Vagy csak a' vihar verte le talán?
– 'S a' kis csapat mindig tovább halad.
Elérik a' meredek bérc-falat.
- 40 Itt kel felmenniök. Mindenkitül
Megláthatatlan, észrevétlenül.
De itt nincs út; itt nem járt senki még
'S ha volt is itt valaha egy bokor,
Azt a' vihar letépte volna rég,
- 45 Mely haragában mindent elsodor.
'S egyszerre a' mint nézik: hól az út,

Megint setétté lesz az éjszaka,
 Mert a' villámgyújtotta-fa
 50 Kiegészve, – parázsában elaludt!
 'S mikép – ha villám láttatja tüzét,
 Utána az éj százszoros setét;
 Ugy volt. És a' kiégett láng után
 Setétebb fátyol űlt az éjszakán
 Mely hajnalig többé nem foszla szét.

6.

„Vezér! (ekép szolalt egyszerre meg
 Egyférfi hang) bár lelke nem remeg,
 Utánad bár halálba is megyek:
 5 De érzéketlen kő tömeg legyek,
 Hogy ki ne mondjam, itt veszélybe mész
 Mert éjel itt e' szikla utja vész, –
 Mondom azért hogy térjünk vissza hát
 Míg mind a' menyink nem szegé nyakát.”
 10 „Hah! gyáva katonák! (Szól a' vezér,
 És lába már a' szikla-uthoz ér)
 A' ki utánom jőni még remeg:
 Az hadd keresse fel békes lakát,
 Fáradt tagjait pihentesse meg,
 És reggelig – aludja ki magát!”
 15 Szólt 's éles körül éles kőre hág
 Szótlan követték mind a' katonák.

7.

Zzuh!... „Ki esett el, ki esett el ott?”
 De nem felel; a' mélybe elbukott.
 Tán nem jó vissza többé soha már,
 Nem kelti őt fel több hajnal sugár.
 5 ...És most egy villám. Egy percnyi világ.
 Öszve néznek a' halvány katonák.
 Arcaikon a' kétség írva van;
 Mintha keresnék aggodalmasan:
 Melyik az a' ki gyászos véget ért?
 10 'S csak egyet nem találnak – a' vezért
 ...És minden újra kétszeres setét,
 Egyik sem látja társának szemét.
 Hiába néz, egyik sem látja meg
 Hogy a' többi is mint ő ugy remeg;
 15 Hogy mindeniknek arcvonalomban
 A' félelemnek ólom színe van.
 Jól értik ők, bár szólni egy se mér,
 Hogy kérdi mindenik: hol a' vezér?
 Hol a' vezér?... A' mélybe elbukott!

20 De halld mí az alant? Mi mozog ott?
 – Ó az! egy kő mely a' szirtbol ki állt
 Tartoztatá fel a' szörnyü halált.
 És ujra jó – és ujra közelit,
 Társai hallják nehéz lépteit.
 25 És akaratlan öröm hangja kél:
 Hogy itt van a' vezér hogy ujra él!...

8.

'S tovább megyen 's mindig felebb halad
 A' kis de rendületlen szívű had.
 Itt egy kiálló szikla csúcs, amott
 Viharból még egy bokor maradt;
 5 Ezt egyik, azt másik ragadja meg,
 (Mert önmagáért mindenik remeg)
 – Setét az éj. És ugy tetszik nekik,
 Hogy még mind jobban elsetétedik
 Csak olykor olykor, a' villám ha sujt
 10 Fáklyát nekik egy kurta percre gyujt,
 'S ott állnak már a' néma vár alatt
 Mint roppant sírkőt, látják a' falat.
 A' mely fölöttük magasulva van
 Homolyás kötőmeg, alaktalan.

9.

Murány várának déli oldalán
 Tágas terem van. Néma most, setét,
 Nincs benne élet. Pusztá éjelét
 Nem lakja semmi. Csak bagoly talán
 5 Mely olykor olykor ha csillagtalán
 Borútól fátylozott éjszaka van,
 El el mereng ön egyhangu dalán.
 'S a' terem néma, mint üres kebel,
 Melynek végső dobajja hangzik el.
 10 – 'S egyszerre most, felzajlik ím a' lak,
 Egyhangu, csendes léptek hangzanak.
 Mint ijedt gyermek verő kebelén
 Dobaj hangzik fel a' ház éjjelén.
 'S csikorgva nyíl egy ajtó; rajta át
 15 Halvány szövétnek hinti sugarát.
 'S az addig éjsetét terem felett
 Derengni kezd egy kétes szürkület.
 Vén oriásként tűn fel a' terem,
 'S feltűnnek a' setétlő oszlopok
 20 Mint oriási támosztó botok.
 Rajtok moha 's mérges penész terem.
 'S a' pusztá háznak néma éjjelén,
 A' fákyla láng: egy síri lámpafény.
 Ki az, ki e' roppant nagy sírba jó
 25 Halovány mécsesével ott elő?

Tán sírrabló, ki lopni vágya itt; –
 Rabolni? igen! hogy ha volna mit,
 Tán biz' a' terem' nyugvó titkait.
 Vagy tán egy álomjáró? Ó hiszen
 30 Fáklyát az álomjáró nem viszen.
 Vagy fán a' várnak elhalt ura ő?
 Ki éjjelenként sírból vissza jár,
 Ha kialudt hold és csillag sugár!
 – Ó nem! nem az. Muránynak hölgye jó
 35 Remegve jó. Majd viszalép megint.
 Maga körül oly aggódon tekint.
 Megáll. Megy újra. És ismét megáll
 Az oszlopsornak utolsoinál.
 Körültekint: ha lát é valakit,
 40 Vagy nem csupán a' rémek vannak itt
 Majd szólni kezd és hangosan beszél,
 Hogy rá az alvó viszhang gunyra kél:
 „Hé emberek! Hát ébren vagytok é?
 Ugy legyen minden mint parancsolám.”
 45 Mi az? a' lelkek felelnek talán,
 És megmozdult a' poklok' rejteke?...
 Mert ím egyszerre husz hang mond igent.
 Honnan támadt e' hang, és hova ment?
 Vagy ez a' hang, mely kelt és szétoszolt:
 50 Csak a' viszhang csufolódása volt?
 Nem, ott egy mély űregben emberek
 Kezökben fegyverekkel rejlenek...
 – 'S a' hősi asszony még egy percig áll,
 Lángzóbb szeme fáklyája lánginál –
 55 Hallhatón dobog erős kebele,
 Hogy felhangzik a' terem éjjele.
 Majd ő is egy oszlophoz rejtezik,
 'S kioltva lángoló szővétnekét,
 Megint a' rémes éj következik,
 60 Kietlen, puszta, csendes és setét...

10.

Mindig setétb, setétb az éjszaka...
 Midőn eljött a' néma éj-fele
 Megcsördül a' ház egyik ablaka.
 Vihar vagy ember-kéz veré-e be?
 5 Nyilj meg kissé derengő szürkület,
 Mutasd meg a' betört ablak felett.
 Egy átcikázó villám lánginál:
 Hogy Weselényi a' teremben áll.
 Künn a' vihar még tombol, énekel,
 10 Dalára benn tompa viszhang felel.
 Ott künn a' szélvész rémes hangja sír.
 'S ott egyedül, társatlan a' vezér;
 Bátor szive sebes dobogva vér.
 Szerelme tán (mely őt ide hozá)

- 15 Vagy e' dobogást kétely okozá? –
 Mert társtalan van ő itt, egyedül.
 A' katonák ott maradtak kívül.
 Csak Mária' követje jött vele.
 – 'S felébred a' vezérnek kételye:
- 20 Miért maradt ott künn kísérete?
 'S ez a' terem, mely elfogadja őt
 Hól látni fogja, (mint mondák) a' nőt,
 Mért oly setét – oly korom fekete?
 „E' helyben várj uram (szól a' követ)
- 25 Míg kivilágítom a' teremtet;
 És asszonyomot hívom, a' ki már
 Bizonyosan reád rég óta vár.”
 'S mondván e' szókat, indul. Léptei
 Nyomán felzognak a' ház kövei.
- 30 'S mikor elhangzott léptei' nesze,
 Háromszoros tapssal jelt át keze.
 –
- 11.
- „Hah árulok! egy ellen egy sereg.
 Én védtelen – nálatok fegyverek.”
 Keményen hangozik fel ez a' szó –
 A' természet véges végig utazó.
- 5 És mintha minden oszlop szólana
 Viszhangzik mindeniknek homloka.
 Majd néma küzdés' zaja hallatik
 A' terem' egy sarkától másikig.
 – Mintha a' vadász, kit száz eb követ
- 10 Az oroslányra visz gyilkos csövet.
 'S mely eddig annyi hős csatát megállá
 Mely egyenként, mint puszták porszemét,
 A' légbe hányná most is ellenét,
 A' száztól eldőlt a' puszták királya.
- 15 – A' küzdés hosszú, keserű lesz.
 És olyan néma, olyan hangtalan,
 Talán a' szellemek' csatája van –
 Hogy lélekzetet egyik sem veszen.
 Majd a' küzdésnek zaja is kihál.
- 20 Hang nem zavarja a csend éjjelét –
 Csak a' vihar zúg olykor hangival,
 De benn az éj kietlen és setét...
- 12.
- Az ajtó nyílik, a' hajnal derül,
 Feljött a' nap. Vagy nem hajnal talán
 A' sugaras fény, a' mely elterül,
 Mely mint aranyzott rozsa fátyol ül
- 5 A' puszta terem penészes falán.
 'S mindig nagyobb mindig nagyobb a' fény

Mely átsugárzik a' ház éjjelén.
 Mik mesziről csillagnak látszanak,
 Lobogó fákylák halvány lángi csak.
 10 – És megindulnak a' szövétnekek,
 'S halott-menet gyanánt közelgenek:
 Vivőik ajkán nincsen semmi szó,
 Mindegyik néma, csendes, hallgató.
 A' fáklyák lángja susogón beszél.
 15 Lobogásukban zugást kelt a' szél.
 'S a' mint a' fáklya-sor megy és halad
 Egyik a' többiektől elmarad.
 Utána egy más, majd egy harmadik,
 Ki számlálná meg mennyi 's hányadik?
 20 Az elhagyott fáklyákat mindenik
 Vivő egy-egy oszlophoz kötözé,
 'S fáklyátlan tért meg társai közé.
 És már csak egy szövétnek láng marad
 De ez nem áll meg, ez tovább halad.
 25 Míg zajtalanul a' helyhez nem ér,
 Hól – oszlophoz van kötve a' vezér.
 És a' szövétnek hordozója most
 A' hősre szegzi szeme sugarát
 És nézi foglyát hosszan, huzamost;
 30 Arcán félelmet, ijedést ha lát?
 'S a' hős kit oda ármány kötözött
 Felveti szemét vad harag között.
 Nem mozdul ajka. Szótalan marad
 De szól szeméből a' nemes harag.
 35 Szeméből mint ha ez tűnnék elő:
 „Az árulás döntött meg, nem erő.”
 De karja nem mozdulhat, kötve van.
 Szét tépné láncait... Haszontalan!
 Csak mélyebben vésődnek bé azok,
 40 Hogy kidagadnak a' feszült karok.

13.

És még egy hosszú, hosszú percnyi csend
 Halk ólom-szárny ütéssel tova ment.
 'S megszólal ím a' fáklya hordozó
 És ajkairól eképp száll a' szó:
 5 „Halld Vesselényi, elbizott vezér!
 ('S a' fogolynak arcába gyűl a' vér)
 Foglyom vagy, váram pusztá teremén,
 Erölködésed tudd meg, semmit ér,
 Erős láncot szoktam használni én.”
 10 – „Elég a' szó sok a' hetvenkedés.
 De e' kötélre, mely karomba vés
 Melyen egy kor függjön hitvány nyakad.
 Szemedbe mondom gyáva vagy magad!
 Mert jól ismerlek. Azt hiszed talán
 15 Nem láttalak fenn, váradnak falán?

Nem láttam é hogy arcod sáppadott
 Hogy a' csatát elvesztéd vala ott,
 Ha melletted – szégyeld csaták fia –
 20 Nem állott volna Szécsi Mária!
 'S most, mert csatában meg nem dönthetél,
 Gaz árulással foglyoddá tevé!
 'S te számot ugy-é hősi vérre tartasz?
 De csak beszélj, hadd tudjam mit akarsz."
 – „Jó, jól van!” Ilyésházi így felel,
 25 (Mert ő beszélt ott Vesselényivel) –
 „Majd csilapuland dühös kebeled,
 Ha láncaimat egy nap viseled.
 De addig is halld büszke, büszke hős,
 Ki ugy hiszem csak szóban vagy erős:
 30 Ha Rákoczi pártjára által állsz,
 Bennem kegyelmes birádra találsz.
 Hivatalt is nyersz, (mert azt keresed)
 És Szécsi Mária lesz hitvesed.”
 – „Én áruló? Magad vagy az. 'S nekem
 35 Még ilyen szót kell türnöm csendesen?
 Mert tudd meg, hogy bár gyilkosom lehetsz,
 De árulóvá szóddal nem tehetsz.
 Mérgezd meg az oroszlányt. Meglehet
 Hogy elbukik a' kígyó mérgitől
 40 De ő maga mérgessé nem lehet,
 De ő maga mérgével mást nem öl.
 Uram a császár. El nem árulom.
 És nem kell hölgy és nem kell hatalom,
 Ha árulással kell szerezni meg.”
 45 Szól 's hangja mint a' vert hur megremeg.
 „Jól van tehát, maradj örökre itt,
 Érezd az éhhálálnak kínait.”
 Szól Gábor úr 's lassan tovább halad,
 Után csak a' fáklya füst marad...
 50 „Rémitni vélsz? (így szól még a' vezér)
 De míg eremben van egy csepnyi vér –
 Silány szavadtol nem rémülök el.
 Mert halni tud ez az erős kebel,
 De árulóvá lenni soha nem!”
 55 –'S elhangzik a' szó – némán-csendesen.

14.

És újra éj van, kívül és belül,
 És a' vezér ott újra egyedül,
 Prometheusként leláncolva van,
 Mindig megújuló kínaiban.
 5 Ki tudja mennyi 's milyen gyötrelem
 Megy át viharként a' hős kebelen!
 Ki tudja mily, kí tudja mennyi kín
 Rohan keresztül fájó idegein,
 Vervén az idegeknek hur-sorát
 10 Mint örült a' feltépett zongorát.

Vadul zúg minden húr, mint vész harang
 De téved közzé egy egy tiszta hang.
 A' tiszta hang, mely oda tévedett,
Az árulást nem tudó becsület
 15 Mely itt e' hangzavarban is, mikép
 Nyugalmas dalban: csengő, tiszta, szép.
 Mely a' végső perc gyötrelmeiben
 Meg nem zavartt és ép hangu leszen.

15.

Amott a' terem déli oldalán
 Feltűnik újra egy egy fáklya fény.
 Bolygó lidérccek e' fáklyák talán?
 Mérget lehellő mocsárok vizén –
 5 Hogy feltűnnek, a' rémes éjbe néznek
 Kisértve járnak 's újra elenyésznek.
 Közelg a' fáklya... hah! Egy ifju nő –
 Szövétnekével a' ki ide jó...
 Meglátogatni téged Vesselényi!
 10 Vagy csak csalódotl – káprázik szemed,
 Vagy végső álmod játszodik veled,
 Felébredének lelkednek reményi!
 'S álmaidhoz lebegni látod őt,
 Kit ugy imádtál, a' szépet, dicsőt,
 15 Kezében béke ágakot hozott,
 'S egy fejér száru égő liljomot...
 Nem! nem csalódotl. Nem csak álmodol.
 Szövétnekével ő az a' ki jó.
 Rejtek helyéből amonnan elő.
 20 'S meg áll a' rab előtt. Egy szót se szól,
 Szövétnekét melyet kezébe tart,
 Egy bámuló cselédnek adja át,
 Felkezdi oldani a' hősi kart,
 'S ekép hallatja búsan szép szavát:
 25 „Ó milyen durván vagytok itt lekötvé,
 Ti hősi, dicsó férfiu-karok!
 Melyeket katonáim leláncoltak,
 Feloldani most magam akarok.”
 'S a' hős, mint a' ki álmod láta csak,
 30 'S örömmel ébred reggelére fel,
 Nem ismert kéjtől dobog a' kebel
 A' mint a' vasláncok lehullanak.
 'S alig ébredve álmodásibul
 Gyönyörű hölgye, kebelére hull.
 35 'S hogy felocsúdik, – fáklyák lánginál
 Előtte a' vár egész népe áll.
 És Ilyásházi Gábornak, komoly
 Redőjű arcán játszik egy mosoly.

16.

Szólni akarna 's nem tud, a' vezér.
 Hangosan dobog keblén minden ér.
 Majd multat, kint, kétes jelent felejt,
 'S a' jövőben, nem tudja mit, de sejt.
 5 – Most, mintha álmat magyarázna meg
 Lelkére hölgye hangja ugy zeneg.
 – „Tiéd a' vár, itt vannak kulcsai
 (Ily szókra nyílnak a' hölgy ajkai)
 Csak proba volt, mind a' mit szenvedél!
 10 – Ó meg tudsz é bocsátni még nekem,
 Hogy kételkedni tudott a' szerelem,
 Mely mindenütt rémeket látni vél?
 De győztél Ferenc! kételyeimen,
 'S tied vagyok most, meddig lelkem él.
 15 Mert most tudom, hogy nagy vagy és nemes
 Ki nem hiu dicsőséget keres,
 Kinek nem legdrágább kincs élete,
 'S áruba nem száll szent becsülete –
 Ilyen vagy te 's mert tudom hogy ilyen:
 20 Ebből hiszem, hogy megbocsátsz nekem.

17.

Midön a' hályogok lehullanak
 Szemeiről – mit érezhet a' vak?
 Midön láthatja a' nap sugarát,
 Hímes mezőt, az erdők sátorát
 5 Magasba nyulni kéklő hegyeket –
 Ezüst patakot a' mezők felet...
 És láthat embert... Testvér és barát
 Terjeszti felé ölelő karát.
 – Ki vak volt és megnyíltak szemei
 10 Csak az tudhatja vissza érzeni
 Mit Vesselényi akkor érezett.
 – És mintha mind mit eddig láta, még
 Nem volna öröm 's bámulatra elég:
 Ilyésházi terjeszt felé kezét.
 15 'S szól: „Megbocsátsz e' hogy kegyetlenül
 Játsszani veled, mert játék egyedül
 És nem való volt egyetlen szavam.
 ('S folytatja mosolyogva vidoran)
 Mert lásd tudom hogy megcsaltatok,
 20 Ott voltatok az erdők rejtekén
 Mig itt setét falak közt ültem én.
 Látod hogy mindent, de mindent tudok.
 – Az óta már egy hoszu hét telett,
 Kétségek közt ugy e' lelked felett?
 25 Hejh! a' te Máriád itt az alatt
 Meg nem nyugodt, fel 's alá szaladt.
 Ármánykodott, cselet szőtt, tervet koholt.

És lásd, végtére is nyert ügye volt;
 Mert engem szép szavával döntött meg
 30 Nem képzeld: e' hölgy mint hizeleg!
 'S végül reá vett hogy ez ősz falak
 Között mint győztest úgy fogadjalak.
 És úgy beszélt, parancsolt a' hamis,
 Alig tudék kivinni annyit is,
 35 Hogy még előbb próbára tegyelek:
 Érdemled-é mit tenni akarunk,
 Mert lásd ha érdemetlen lész vala,
 Ledöfött volna büntető karunk."
 – „Hagyd bátya! így szól közbe Mária
 40 Hős nyelvedet kissé nyugodnia!
 Lásd, én tudám, hogy majd ha ide jő
 A' te próbádat is ki állja ő.
 Mert tele-probás arany kebele,
 Külömben nem játszám vala vele!"
 45 'S mondván – a' hős keblére rá símul
 Rózsás ajkára üdv mosoly vonul.
 'S a' hős? – Ő nem tud szólni. Kebele
 Még álommal, még kétséggel tele.

18.

– Egyébiránt azt megjegyezhetem,
 Hogy a' vár népe öszve sugdosott,
 Látván hogy Ilyésházi Gábor ur
 Vesselényivel mint beszéle ott.
 5 Mert jól tudá mindegyik katona
 Hogy mind ezt nem az úr intézte el,
 Hanem a' vár' hős lelkü asszonya. –
 'S csak félakarva minthogy lenni kell:
 Egyezett belé Gábor úr. Pedig
 10 Most hogy beszél, ugyan hetvenkedik!
 És mintha mind ezt ő tevé vala,
 És mintha itt az úr ő volna még!
 Pedig arrol hegedült rég
 Szent Dávid ő lantjának általa!

19.

Eljött a' hajnal. A' vihar elült.
 A' menyharangnak hangja csendesült.
 Ott künn keletnek orkait a' reg
 Nyiló rozsákkal koszoruzta meg.
 5 Benn a' terem, hol együtt állanak,
 Még mindig oly setét oly hallgatag.
 – „El innen el! a' kék ormok felett
 Felébredett már álmiból kelet.
 Megindult újra az öröm lehellő
 10 Lány könnyü szárnyu édes hajnalszellő.
 Menjünk mi is! a' szélesbb látkörön

- Boldogság vár ránk 's ujuló öröm.
Muránynak ormin leng a' lobogó
Szél lengeti azt délről támodó.
- 15 – Ó jöjtek! szabadabb künn a' lég –
Oly tiszta szépen terül el az ég.
'S mintha jósolná kelet ormirúl:
Hogy soha többé már el nem borúl.
– Jöj Vesselényi, jöj velem,
- 20 Kisérünk lesz a' szerelem!...”
–
Hól most a' zaj, hol most a' nászi pompa?
– Fölöttük két századnak éje ül.
A' lobogókból - szemfedő szövödött,
Halotti csend van kívül és belül!
- 25 Egy oriási koporsó e' rom,
Belé temetve a' mult képei,
A' századoknak elhalt népei,
'S az eltűnt öröm 's eltűnt fájdalom!
–
Vándor! ha ott jársz Murány orma mellett
- 30 Midőn a' fénylő nap délre jár:
Ne nézz fel akkor roskadt oldalára,
Gúny rajta az aranyló nap sugár.
Menj néma éjnek idején a' várhoz;
Ha hold sugár rezg mohosult falán.
- 35 A' rémes éjfél a' multbol talán
Emlékednek még egy egy képet felhoz.
'S a' régen eltűnt 's ujra feljött árnyak,
Népekké teszik romjait a' várnak.

Budapest, 942, 7

I. Attila u. 7.

Tisztelt Barátom!

Még 1917-ben – huszonöt esztendővel ezelőtt – Erdélyi Pál sógorom, elődőd, megküldötte nekem az idezárt kézirati könyvet, boldogult édes apámnak Murány hölgye című költői beszélyét, melylyel apám 1847-ben (18 esztendőskorában) pályázott a Kisfaludy Társaság által kitűzött jutalomra, amit meg is nyert.

A bekövetkezett oláh megszállás ideje alatt persze nem akartam visszaküldeni ezt az írott könyvecskét, mely a belenyomott bélyegző szerint az Erdélyi Nemzeti Múzeum Kézirattárának tulajdona. Én jegyzeteket csináltam a munkácskáról, mit összevettem édes apám ifjúkori Naplójának megfelelő helyeivel, – az elmúlt őszen oda adtam egy szakvizsgálatra kerülő szegedi bölcsészhallgatónőnek (az erdélyi Köblős – család sarjának) s tőle visszakapván, most ime hozzád küldöm, hogy így helyére, a múzeumi Kézirattárba juttassam.

A költői beszély mindmáig kiadatlan – csak egy kis részlete jelent meg édes apám Költeményei közt, Tisztás az erdőben cz. alatt. (Szász Károly Kisebb költeményei. Első kötet. 5–8 ll. – Bpest, 1883. Franklin Társ.)

Miután úgy tudom, hogy Kolozsvárt az Egyetemi és a Múzeumi Könyvtár most is egy vezetés alatt van – hozzád intézem azt a kérésemet, hogy a kéziratot elhelyezni, s arról engem pár sorban értesíteni sziveskedjél.

Ismeretlenül is őszinte tisztelettel vagyok
készséges öreg hived
z Károly mp.